

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi merityöaikalain ja työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi merityöaikalain ja työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain vähimmäislepoaikasäännöksiä vastaamaan sekä Kansainvälisen työjärjestön merenkulkijoiden työajan järjestämistä koskevaa yleissopimusta että Euroopan unionin merenkulkijoiden työajan järjestämistä koskevaa direktiiviä ja sen liitteenä olevaa Eurooppa-tason työmarkkinajärjestöjen välillä tehtyä työaikasopimusta. Lisäksi mainittujen lakien työaika-asiakirjoja koskevat säännökset ehdotetaan muutettaviksi ja yhtenäistettäväksi niin, että ne vastaavat mainittujen sopimusten lisäksi myös työaikalain vastaavia säännöksiä. Jotta merenkulun työnantajia ja työntekijöitä edustavat järjestöt voisivat työehtosopimuksissaan ottaa alan erityispiirteet ja tarpeet nykyistä enemmän huomioon, ehdotetaan, että merityöaikalain

pakottavuutta koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että valtakunnallisten merenkulun työmarkkinajärjestöjen sopimisoikeutta lisättäisiin. Tämä on tarpeen suomalaisen kauppamerenkulun, erityisesti matkustaja-alusten kilpailukyvyyn säilyttämisen kannalta.

Samassa tarkoituksessa ehdotetaan myös merimiesten vuosilomalain säännösten pakottavuutta koskevaa säännöstä muutettavaksi siten, että valtakunnallisella työehtosopimuksella voitaisiin sopia myös vuosiloman kertymisestä. Niin ikään ehdotetaan, että valtakunnalliset työmarkkinajärjestöt voisivat työehtosopimuksella rajoittaa työntekijän oikeutta merimieslaissa säädettyyn sairausajan palkkaan.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto	3
2. Nykytila	3
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
Merityöaikalaki.....	3
Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa	4
Merimiesten vuosilomalaki ja merimieslaki	5
2.2. Kansainväliset normit	5
Kansainvälisen työjärjestön työaika koskeva yleissopimus ja suositus	5
Neuvoston direktiivi merenkulkijoiden työajan järjestämisestä koskevasta sopimuksesta ..	7
Merenkulkijoiden koulutusta, pätevyyskirjoja ja vahdinpitoa koskeva kansainvälinen yleissopimus	8
3. Kansainvälisten normien suhde voimassa olevaan oikeuteen	8
4. Esityksen vaikutukset	8
5. Asian valmistelu	9
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	9
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	11
1. Lakiehdotusten perustelut.....	11
1.1. Merityöaikalaki.....	11
1.2. Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa	18
1.3. Merimiesten vuosilomalaki	20
1.4. Merimieslaki	21
2. Voimaantulo	21
LAKIEHDOTUKSET	23
merityöaikalain muuttamisesta	23
työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta	27
merimiesten vuosilomalain 24 §:n muuttamisesta	30
merimieslain 25 §:n muuttamisesta	31
LIITE.....	32
RINNAKKAISTEKSTIT	32
merityöaikalain muuttamisesta	32
työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta	39
merimiesten vuosilomalain 24 §:n muuttamisesta	45
merimieslain 25 §:n muuttamisesta	46

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Merenkulkijoiden työajasta säädetään sekä merityöaikalaisissa (296/1976) että työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetussa laissa (248/1982). Kumpaakin lakia sovelletaan sekä työ- että virkasuhteen perusteella suomalaisessa aluksessa tehtävään työhön.

Kummassakin laissa ovat säännökset säännöllisestä työajasta, työajan sijoittelusta, ylityöstä ja sen korvaamisesta, lepoajoista sekä työaika-asiakirjoista. Säännökset eivät kuitenkaan sisällöllisesti kaikin osin vastaa toisiaan. Tämä johtuu muun muassa niistä eroista, joita liittyy toisaalta ulkomaan- ja toisaalta kotimaanliikenteeseen. Niiltä osin kuin erilainen sääntely ei ole perusteltua, ehdotetaan sääntelyä yhtenäistettäväksi.

Tarve muuttaa merityöaikalain ja työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain säännöksiä johtuu sekä kansainvälisellä tasolla tehdyistä merenkulkijoiden työajan järjestelyä koskevista sopimuksista että kansallisista lähtökohdista. Kansainvälisten sopimusten täyttämiseksi ehdotetaan mainittujen lakien vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä muutettaviksi. Suomalaisen kauppamerenkulun kilpailukyyn ja toimintaedellytysten turvaamiseksi ehdotetaan lisättäväksi merenkulun työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen mahdollisuuksia sopia työehtosopimuksella lain muutoin pakottavista säännöksistä poiketen. Näillä perusteilla ehdotetaan muutettavaksi paitsi mainittujen työaikalakien pakottavuutta koskevia säännöksiä myös merimiesten vuosilomalakia (433/1984) ja merimieslakia (423/1978).

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Merityöaikalaki

Merityöaikalaisissa
ulkomaanliikenteeseen

säädetään
käytettävissä

aluksissa työskentelevien merimiesten työaikakäytöistä. Laissa on säännöksiä muun muassa säännöllisestä työajasta, työajan sijoittamisesta, vuorotyöntekijän ja taloustyöntekijän työntekovelvollisuudesta pyhäpäivänä ja lauantaina, lepoajoista, ylityön teettämiseen kohdistuvista rajoituksista, ylityöstä maksettavista korvauksista ja työaika-asiakirjoista.

Lain 4 §:n mukaan säännöllinen työaika on enintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa ja enintään 40 tuntia viikossa. Lisäksi säädetään, että taloustyöntekijän säännöllinen työaika pyhäpäivänä ja lauantaina aluksen ollessa satamassa on viisi tuntia, jos aluksessa ei ole matkustajia.

Säännöllisen työajan lisäksi työntekijä voidaan velvoittaa tekemään ylityötä. Laissa säädetään kalenteriviikkokohtaisen ylityön enimmäismääristä. Työntekijää saa säännöllisen vuorokautisen työajan lisäksi pitää ylityössä enintään 16 tuntia kalenteriviikossa. Lisäksi laissa säädetään vuorokautisen työajan enimmäismääräksi 16 tuntia.

Ylityöhön kohdistuvia rajoituksia ei sovelleta lain 10 §:ssä säädettyissä tapauksissa. Poikkeustapaukset koskevat muun muassa sellaisen työn tekemistä, joka on ehdottomasti tarpeen ihmishenkeä, alusta tai tavaraa uhkaavan vaaran johdosta, merilaissa (674/1994) säädetyn avun antamiseksi, pelastus- ja muihin harjoituksiin osallistumiseksi ja tarpeellisen vahtipalvelun suorittamiseksi.

Merenkulkijoiden vähimmäislepoajoista säädetään 9 a §:ssä. Työntekijälle on vuorokaudessa annettava riittävä, vähintään kuuden tunnin ja alle 18-vuotiaalle työntekijälle vähintään kahdeksan tunnin yhtäjaksoinen lepo. Vahtia käyvälle henkilölle on kuitenkin annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Lepoaika voidaan lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana

kerrallaan kuuteen tuntiin, jos työntekijälle annetaan kunkin seitsemän vuorokauden ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika.

Välillisesti lepoajoista säädetään lisäksi työajan sijoittamista koskevissa säännöksissä. Lain 5 §:n mukaan vuorotyöntekijän säännöllinen työaika on satamavuorokautena sijoitettava kello 6:n ja 18:n väliseen aikaan ja päivätyöntekijän säännöllinen työaika on sijoitettava sekä meri- että satamavuorokautena kello 6:n ja 18:n väliseen aikaan. Taloustyöntekijän säännöllinen työaika matkustaja-aluksessa voidaan sijoittaa 14 tunnin ajanjaksoon vuorokaudessa ja muussa kuin matkustaja-aluksessa työaika voi olla sijoitettu kello 6:n ja 19:n väliseen aikaan. Pyhä- ja lauantaityöstä ovat lisäksi omat rajoittavat säännöksensä.

Lain 19 §:n mukaan työnantajan on vahvistettava taloustyöntekijän säännöllistä työaika koskeva viikoittainen työtuntijärjestelmä, joka on pidettävä nähtävänä sopivassa paikassa aluksella. Lain 19 a §:n mukaan työnantajan on huolehdittava, että aluksella laaditaan vahtia käyväälle henkilöstölle työjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan vahtivuoroluettelo, josta käyvät ilmi henkilön nimi ja toimi aluksella sekä vahdin alkamis- ja päättymisajat. Vahtivuoroluettelon mahdolliset muutokset on tehtävä viivyttämättä, ja vahtivuoroluettelo on pidettävä aluksella näkyvällä paikalla.

Lain 20 §:n mukaan työnantajan on pidettävä aluksella työsuojelusta ja sen valvonnasta vastaavan ministeriön vahvistaman kaavan mukaista työaikapäiväkirjaa, johon on tehtävä merkinnät viimeistään työntekoa seuraavana päivänä. Työaikapäiväkirja on vaadittaessa esitettävä työsuojeluviranomaiselle, työntekijän luottamusmiehelle ja työntekijälle. Työntekijällä on myös pyytäessään oikeus saada kirjallinen ote työaikapäiväkirjan häntä koskevista merkinnöistä.

Laki ja sen nojalla annetut määräykset ja poikkeukset on pidettävä työntekijöiden nähtävänä sopivalla paikalla aluksella.

Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa

Työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettua lakia sovelletaan kotimaanliikenteen aluksissa sekä työ- että virkasuhteen perusteella tehtävään työhön. Lain 2 §:n mukaan kotimaanliikenteellä tarkoitetaan liikennettä Suomen rajojen sisäpuolella sekä Saimaan kanavan vuokra-alueella ja siihen välittömästi liittyvillä Venäjän vesialueilla. Lain 3 §:ssä säädetään soveltamisalaa koskevista poikkeuksista.

Lain 12 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvalla työntekijälle on annettava riittävä, vähintään kahdeksan tunnin pituinen yhtäjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Kahdeksantoista vuotta täyttäneelle työntekijälle annettavaa lepoaika voidaan kuitenkin lyhentää enintään kahdella tunnilla, jos hänen työnsä on järjestetty vuoroihin 5 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla. Viimeksi mainittu säännös koskee tapauksia, joissa työntekijät alusta käytettäessä asuvat aluksella. Tällöin työ voidaan järjestää vähintään neljän ja enintään kuuden tunnin pituisiin vuorokaudessa säännöllisesti vaihtuviin vuoroihin, jos se on välttämättä tarpeen aluksen jatkuvan turvallisen kulun kannalta. Lain 5 §:n mukaan työ voidaan järjestää kahteen vuorokaudessa säännöllisesti vaihtuvaan vuoroon vain, jos työntekijän asuintilat aluksella ovat sellaiset, ettei kahta useamman vuoron käyttämistä voida pitää työntekijän kannalta tarkoituksenmukaisena.

Lain 12 §:n mukaan säännöllistä ylityön teettämistä on vältettävä. Pykälän 2 momentissa säädetään lisäksi työntekijän, jonka työ- ja vapaa-ajan määräytymisessä ei noudateta vuorottelujärjestelmää, oikeudesta 30 tuntia kestäväan yhdenjaksoiseen viikkolepoon.

Vahtihenkilöstön vähimmäislepoajasta säädetään lain 12 a §:ssä. Työntekijälle on vuorokaudessa annettava riittävä, vähintään kuuden tunnin ja alle 18-vuotiaalle työntekijälle vähintään kahdeksan tunnin yhtäjaksoinen lepo. Vahtia käyväälle henkilölle on kuitenkin annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestettävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Lepoaika voidaan lyhentää enintään

kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, jos työntekijälle annetaan kunkin seitsemän vuorokauden ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika.

Aluksessa, jossa sovelletaan merenkulkijoiden koulutusta, pätevyyskirjoja ja vahdinpitoa koskevaa kansainvälistä yleissopimusta (SopS 22/1984), jäljempänä STCW-sopimus, on laadittava vahtivuoroluettelo. Mainittua yleissopimusta sovelletaan sopimusvaltioiden merellä liikennöiviin aluksiin. Näissä tapauksissa työnantajan on huolehdittava siitä, että aluksella laaditaan vahtia käyväälle henkilöstölle työjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan vahtivuoroluettelo, josta tulee käydä ilmi vahdissa olevien henkilöiden nimet ja toimet aluksella sekä vahdin alkamis- ja päättymisajat. Mahdolliset muutokset vahtivuoroluetteloon on tehtävä viivyttämättä.

Lain 18 §:n mukaan työnantajan on laadittava vuorottelujärjestelmä, jos työ on järjestetty vuoroihin. Silloin kun työtä ei ole järjestetty vuoroihin, työnantajan on 19 §:n mukaan laadittava työtuntijärjestelmä, josta käyvät ilmi työajan alkamis- ja päättymisajankohdat sekä lepo- ja vapaa-ajat. Työtuntijärjestelmä on laadittava viimeistään viikkoa ennen sen alkamishetkeä. Niissä aluksissa, joissa 12 a §:n 3 momentin mukaan on laadittava vahtivuoroluettelo, on 19 §:n mukaan laadittava myös työntekijäkohtainen työtuntijärjestelmä. Vahtivuoroluettelo ja työtuntijärjestelmä voidaan kuitenkin yhdistää yhdeksi asiakirjaksi, kunhan siitä käyvät selville sekä 12 a §:n 3 momentissa että 19 §:ssä säädettyt asiat. Lain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna aluksen päällikön osallistuessa vahtiin työtuntijärjestelmän laatimisvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, vaan hänen osaltaan riittää vahtivuoroluettelon laatiminen.

Lain 22 §:n 2 momentissa säädetään mahdollisuudesta sopia toisin pykälässä erikseen luetelluista säännöksistä työ- tai virkaehtosopimuksin. Laista poiketen voidaan sopia työajan sijoittamista koskevasta 5—7 §:stä, valmiusajasta ja työajasta, päivittäisistä lepoajoista,

vuorokautisesta ja viikoittaisesta lepoajasta, vuorokautisen ja viikoittaisen ylityön korvaamisesta, ylityön korvaamisesta vapaana ja pyhätyöstä.

Merimiesten vuosilomalaki ja merimieslaki

Merimiesten vuosilomalain 24 §:ssä säädetään poikkeuksista lain säännöksiin. Pykälässä säädetään valtakunnallisten työmarkkinajärjestöjen oikeudesta sopia työehtosopimuksella lain muutoin pakottavista säännöksistä poiketen. Sopimismahdollisuus koskee vuosiloman antamisesta ja jakamisesta sekä vuosilomapalkan ja lomakorvauksen laskemisesta ja maksamisesta sopimista laista poiketen. Lisäksi pykälässä säädetään siitä, keihin työehtosopimukseen sidottu työnantaja saa edellä tarkoitettuja sopimusmääräyksiä soveltaa toisaalta sopimuskauden aikana ja toisaalta työehtosopimuksen voimassaolon lakattua ennen uuden työehtosopimuksen tekemistä. Merityöaikaista, työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetusta laista ja merimiesten vuosilomalaista poiketen merimieslaissa ei ole säännöksiä työmarkkinajärjestöjen oikeudesta sopia työehtosopimuksella laista poiketen. Työmarkkinajärjestöillä ei siten ole oikeutta sopia työehtosopimuksella esimerkiksi sairausajan palkasta merimieslain 25 §:stä poiketen. Tältä osin merimieslain sääntely poikkeaa työsopimuslain (320/1970) vastaavasta sääntelystä.

2.2. Kansainväliset normit

Kansainvälisen työjärjestön työaika koskeva yleissopimus ja suositus

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) on hyväksynyt sopimuksen n:o 109 (muutettu 1958), joka koskee palkkoja, työaika aluksessa ja miehitystä. Sopimuksen II osassa on määräyksiä matruusien peruspalkan määrästä, III osassa työajasta ja IV osassa miehityksestä. Suomi ei ole ratifioinut mainittua sopimusta.

Uudessa merenkulkijoiden työaika ja alusten miehitystä koskevassa ILO:n

yleissopimuksessa n:o 180 ei enää ole matruusien palkkaa koskevia määräyksiä, vaan ne on sijoitettu suositukseen n:o 187, joka koskee merenkulkijoiden palkkoja, työaikaa ja alusten miehitystä.

Yleissopimusta sovelletaan kauppamerenkulkua harjoittavissa aluksissa, jotka on rekisteröity sellaisessa jäsenvaltiossa, jossa tämä yleissopimus on voimassa. Jos on epäselvää, onko alus katsottava yleissopimuksessa tarkoitetuksi kauppa-alukseksi, asian ratkaisee asianomainen viranomainen neuvoteltuaan asiasta laivanvarustajia ja merenkulkijoita edustavien järjestöjen kanssa.

Yleissopimuksessa määritellään toimivaltaisen viranomaisen, työajan, lepoajan, merenkulkijan ja laivanvarustajan käsitteet. Työajalla tarkoitetaan aikaa, jonka merenkulkijan on työskenneltävä aluksen lukuun ja lepojalla työajan ulkopuolista aikaa, johon ei kuitenkaan lasketa lyhyitä taukoja.

Yleissopimuksen 4 artiklan mukaan merenkulkijoiden normaali työaika on kahdeksan tuntia vuorokaudessa. Lisäksi merenkulkijalle on annettava viikossa yksi lepopäivä, minkä lisäksi kansalliset juhlapäivät ovat lepopäiviä. Työehtosopimuksella voidaan kuitenkin sopia työntekijän kannalta tätä standardia heikommista työaikajärjestelyistä.

Yleissopimuksen mukaan jäsenvaltiot voivat säädellä joko merenkulkijan enimmäistyöaikaa tai vähimmäislepoaikoja. Yleissopimuksen 5 artiklan mukaan enimmäistyöaika saa olla enintään 14 tuntia 24 tunnin jakson aikana ja 72 tuntia seitsemän päivän jakson aikana. Jos puolestaan valitaan vähimmäislepoikasääntely, merenkulkijalle on annettava vähintään 10 tunnin lepoaika 24 tunnin jakson aikana ja yhteensä 77 tunnin lepoaika seitsemän päivän jakson aikana. Lepoajan saa jakaa korkeintaan kahdeksi jaksoksi, joista toisen on kestettävä vähintään kuusi tuntia. Peräkkäisten lepoaikojen väli saa olla korkeintaan 14 tuntia. Työehtosopimuksilla voidaan kuitenkin sopia poikkeuksista edellä tarkoitettuihin rajoihin edellyttäen, että merenkulkija saa hyväkseen edellä esitetyn standardin mukaiset vapaa-

ajat esimerkiksi pidempänä vapaana.

Kokoonkutsumiset, palo- ja pelastusveneharjoitukset sekä muut kansallisesti tai kansainvälisillä sopimuksilla sovitut harjoitukset on suoritettava tavalla, joka mahdollisimman vähän häiritsee lepoaikoja. Merenkulkijalle, jonka lepoaika keskeytyy päivystysaikana työkutsun vuoksi, on annettava riittävä korvaava lepoaika.

Yleissopimuksen mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, että aluksilla on helppopääsyisessä ja näkyvällä paikalla sellainen työaika-asiakirja, josta näkyvät meri- ja satamatyöskentelyn aikataulu ja lippuvaltion lainsäädännön tai työehtosopimusten mukainen enimmäistyöaika tai vähimmäislepoaika. Asiakirja on laadittava vakio muodossa ja laivan työskentelykielellä.

Yleissopimuksen 6 artiklan mukaan alle 18-vuotiaat eivät saa tehdä yötyötä. Yöllä tarkoitetaan aikaa, joka kestää yhdeksän tuntia yhtäjaksoisesti mukaan lukien kello 24:n ja 05:n välinen aika.

Enimmäistyöaikaa ja vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä ei sovelleta, kun kysymyksessä on työ, joka on välttämätöntä aluksen, aluksella olevien ihmisten tai rahdin välittömän turvallisuuden vuoksi tai avun antamiseksi muille aluksille tai henkilöille, jotka ovat merihädässä. Aluksen päällikkö voi vaatia tällaisen työn tekemistä niin pitkän ajan kuin se on välttämätöntä. Merenkulkijoille on tämän jälkeen annettava riittävän pitkä korvaava lepoaika.

Yleissopimuksen 8 artiklan mukaan merenkulkijoiden päivittäisestä työajasta ja päivittäisestä lepojasta on pidettävä työaikakirjanpitoa. Merenkulkijalle on annettava jäljennös häntä koskevista merkinnöistä. Työ- ja lepoaikojen kirjaamismuodon päättää toimivaltainen viranomainen ottaen huomioon ILO:n mahdolliset ohjeet tai käyttäen järjestön suosittelemaa muuta vakio muotoa. Artiklassa säädetään myös lainsäädännön ja sovellettavien työehtosopimusmääräysten nähtävänäpidosta. Yleissopimuksen 9 artikla edellyttää, että toimivaltainen viranomainen tutkii ja vahvistaa kirjanpidon soveltuvin väliajoin.

Yleissopimuksessa on lisäksi määräyksiä

aluksen turvallisesta miehittämisestä sekä laivanvarustajan ja aluksen päällikön vastuusta alusta miehitettäessä.

Suosituksessa n:o 187, joka koskee merenkulkijoiden palkkoja, työaikaa ja alusten miehitystä, ovat merenkulkijoiden palkkoja koskevat suositukset. Suosituksessa on määräyksiä ylityökorvausten määräytymisestä, syrjinnän kiellosta merimiesten palkkauksessa, palkanmaksutavoista ja menettelytavoista vähimmäispalkkaa määrittäessä. Suosituksessa määrätään lisäksi matruusien vähimmäisperuspalkasta kuukaudessa.

Neuvoston direktiivi merenkulkijoiden työajan järjestämistä koskevasta sopimuksesta

Euroopan yhteisön kansallisten varustamoyhdistysten keskusjärjestö (ECSA) ja Euroopan unionin kuljetusalojen ammattiliitto (FST) ovat tehneet merenkulkijoiden työajan järjestämistä koskevan sopimuksen 30 päivänä syyskuuta 1998. Sopimus on saatettu jäsenvaltioita sitovaksi Euroopan yhteisön kansallisten varustamoyhdistysten keskusjärjestön (ECSA) ja Euroopan unionin kuljetusalojen ammattiliiton (FST) tekemästä, merenkulkijoiden työajan järjestämistä koskevasta sopimuksesta annetulla neuvoston direktiivillä 99/63/EY, jäljempänä merenkulkijoiden työaikadirektiivi. Jäsenvaltioiden on puolestaan saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2002.

Eurooppa-tason työmarkkinaosapuolten välinen sopimus koskee kaikkia merialuksia (seagoing ship), jotka ovat rekisteröityjä jäsenvaltioissa.

Sopimuksessa on määritelty työajan, lepoajan, merenkulkijan ja laivanvarustajan käsitteet. Työ- ja lepoajan käsitteiden määrittelyt vastaavat ILO:n sopimuksessa olevia määritelmiä.

Myös tämän sopimuksen mukaan jäsenvaltiot voivat säätää merenkulkijoiden työajasta joko enimmäistyöajan tai vähimmäislepoaikojen kautta. Sopimus

rakentuu periaatteiltaan kahdeksan tunnin työpäivälle ja yhden viikonpäivän vapaapäivälle. Sen lisäksi yleiset juhlapyhät ja vapaapäivät ovat lepopäiviä. Säännöllisestä työajasta voidaan sopia työehtosopimuksilla.

Sopimuksen mukainen merenkulkijan enimmäistyöaika on 14 tuntia jokaisen 24 tunnin aikana ja 72 tuntia kunkin seitsemän päivän jakson aikana. Lepoaikojen vähimmäismäärät ovat 10 tuntia kutakin 24 tuntia kohden ja 77 tuntia jokaisen seitsemän päivän aikana. Sopimuksessa rajoitetaan oikeutta lepoaikojen jakamiseen. Kahden peräkkäisen lepoajan välissä ei saa olla yli 14 tuntia.

Sopimuksessa on määräyksiä siitä, että aluksella järjestettävät kokoonkutsumiset, palo- ja pelastusveneharjoitukset sekä muut kansallisesti tai kansainvälisillä sopimuksilla sovitut harjoitukset on suoritettava tavalla, joka häiritsee lepoaikoja mahdollisimman vähän. Merenkulkijalle, jonka lepoaika keskeytyy päivystysaikana työkutsun vuoksi, on annettava riittävä korvaava lepoaika. Sääntely vastaa ILO-sopimusta.

Merenkulkijoiden työajan valvonnasta yhteisön satamissa käyville aluksilla annettu direktiivi 99/95/EY täydentää merenkulkijoiden työaikadirektiiviä.

Direktiivin tavoitteena on turvata merenkulkijoiden turvallisuus ja terveyden suojelun taso kaikilla aluksilla riippumatta siitä, minkä valtion lipun alla ne liikennöivät. Toisaalta pyrkimyksenä on luoda tasavertaiset kilpailuolosuhteet yhteisöön kuuluvien maiden lipun alla ja yhteisön ulkopuolisten maiden lipun alla liikennöivien alusten välillä. Tätä tavoitetta toteutetaan siten, että jäsenvaltioiden on tarkastettava yhteisön satamiin poikkeavien yhteisön ulkopuolisten maiden lipun alla liikennöivien alusten työaikajärjestelyt varmistaakseen, että myös nämä alukset ovat merenkulkijoiden työaikadirektiivin mukaiset.

Euroopan unionin mainitut direktiivit kytkeytyvät ILO:n yleissopimukseen n:o 180 ja kauppa-aluksissa noudatettavaa vähimmäistasoa koskevaan yleissopimukseen n:o 147 vuonna 1996 lisättyyn pöytäkirjaan. Ennen kuin Euroopan unionin jäsenvaltiot voivat tarkastaa yhteisön ulkopuolisten

maiden aluksia, niiden on ratifioitava mainitut ILO:n yleissopimus 180 sekä yleissopimukseen n:o 147 lisätty pöytäkirja. Yleissopimus n:o 180 tulee voimaan kuuden kuukauden ja yleissopimukseen n:o 147 lisätty pöytäkirja 12 kuukauden kuluttua siitä päivästä, kun viiden jäsenvaltion, joista kolmella kullakin on bruttovetoisuudeltaan vähintään miljoonan kauppalaivasto, ratifioinnit on rekisteröity. Tästä johtuu, että mainitut ILO:n sopimukset tulee ratifioida viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2001.

Merenkulkijoiden koulutusta, pätevyyskirjoja ja vahdinpitoa koskeva kansainvälinen yleissopimus

Kansainvälisen merenkulkujärjestön IMO:n merenkulkijoiden koulutusta, pätevyyskirjoja ja vahdinpitoa koskeva yleissopimus (STCW-sopimus) on tehty vuonna 1978, ja se on tullut kansainvälisesti voimaan 1984. Yleissopimusta muutettiin vuonna 1995 muun muassa vahtihenkilöstön vähimmäislepoaikojen osalta.

Yleissopimuksessa on vahdinpitoon ja vahtihenkilöstön asemaan liittyviä määräyksiä. Yleissopimuksen A-VIII/1 1 kohdan mukaan kaikille niille, jotka on määrätty vahtipäällikön tai vahtimiehen tehtäviin, on järjestettävä vähintään 10 tunnin lepo jokaisen 24 tunnin jakson aikana. Lepoajat voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon, joista toisen on oltava vähintään kuuden tunnin pituinen. Lepoaikoja ei kuitenkaan tarvitse noudattaa hätä- ja harjoitustilanteissa. Kymmenen tunnin vähimmäislepoaika voidaan lyhentää kuudeksi yhtäjaksoiseksi tunniksi, edellyttäen, että lepoaika lyhennetään enintään kahtena peräkkäisenä 24 tunnin jakson aikana ja että sopimuksessa tarkoitettulle henkilölle annetaan jokaisen seitsemän päivän aikana yhteensä 70 tunnin lepoaika.

Lisäksi yleissopimuksessa on määräys, jonka mukaan vahtihenkilöstön vahtivuoroluettelot on asetettava näkyvälle paikalle.

3. Kansainvälisten normien suhde voimassa olevaan oikeuteen

Merityöaikalain vahtihenkilöstön lepoaikoja koskevia säännöksiä muutettiin vuonna 1997 merityöaikalain muuttamisesta annetulla lailla (942/1997) vastaamaan STCW-sopimuksen vaatimuksia. Samalla lakiin lisättiin säännös, joka edellyttää vahtivuoroluettelon laatimista.

Merityöaikalain lepoaikoja sen paremmin kuin enimmäistyöaikojakaan koskeva sääntely ei kuitenkaan vastaa ILO:n yleissopimuksessa n:o 180 eikä merenkulkijoiden työaikadirektiivissä työajan sääntelylle asetettuja vaatimuksia. Sekä ILO:n sopimus että direktiivi lähtevät siitä, että kansallisesti voidaan valita joko vähimmäislepoaika- tai enimmäistyöaikasääntely. Merityöaikalakia sekä työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettua lakia ehdotetaan muutettaviksi vastaamaan mainittujen kansainvälisten asiakirjojen vähimmäislepoaikasääntelyä.

4. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ehdotetaan muutettaviksi sekä ulkomaanliikenteessä että kotimaanliikenteessä sovellettavia työaikasäännöksiä. Merityöaikalakiin ja työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettuun lakiin ehdotetuilla säännösmuutoksilla on tarkoitus saattaa merenkulun työaikalainsäädäntö vastaamaan sekä ILO:n yleissopimusta n:o 180 että samansisältöistä merenkulkijoiden työaikadirektiiviä, joka perustuu eurooppalaisten merenkulkujärjestöjen välillä tehtyyn sopimukseen.

Ehdotetut muutokset on tehty vähimmäislepoaikojen sääntelyn pohjalta. Koska vahtihenkilöstön osalta vähimmäislepoaikasäännökset toteutettiin jo vuonna 1997, muutokset kohdistuvat lähinnä muihin työntekijäryhmiin. Ehdotetuilla muutoksilla ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia varustamoille eikä valtiolle.

Työaikalakien työaika-asiakirjoja koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi vastaamaan mainittuja kansainvälisiä asiakirjoja. Työ- ja vahtivuoroluetteloa sekä työaikalakirjanpitoa koskevat säännökset ehdotetaan samalla yhtenäistettäväksi sekä sisällöllisesti että terminologisesti.

Ehdotetussa muodossa ne vastaavat pitkälti työaikalain (605/1996) työaika-asiakirjoja koskevaa sääntelyä.

Valtakunnallisten työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen oikeutta poiketa työehtosopimuksella erityyppisistä ja merimiesten vuosilomalain säännöksistä ehdotetaan laajennettavaksi. Merimieslain sairausajan palkkaa koskevaan 25 §:ään ehdotetaan niin ikään otettavaksi säännös, jossa annettaisiin valtakunnallisille työmarkkinajärjestöille oikeus työehtosopimuksella rajoittaa työntekijän oikeutta sairausajan palkkaan. Sopimismahdollisuuksien lisääminen antaa alan järjestöille mahdollisuuden sovittaa työsuhteissa sovellettavat ehdot alan tarpeet huomioon ottaen. Niiden taloudelliset vaikutukset ovat arvioitavissa vasta sen jälkeen, kun nähdään, missä määrin sopimismahdollisuuksia käytetään hyväksi.

5. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu työministeriön yhteydessä toimivassa merimiesasiain neuvottelukunnassa, jossa merenkulun työmarkkinajärjestöt ovat edustettuina. Neuvottelukunnan esitys on yksimielinen.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Suomen merenkulkuelinkeinon tilannetta suhteessa muihin EU-maihin on viime vuosina selvitetty useaan otteeseen. Muun muassa liikenneministeriön asettama työryhmä selvitti vuoden 2000 tammikuussa matkustaja-alustoiminnan kannattavuutta ja kilpailukykyä (liikenneministeriön mietintöjä ja muistioita B 6/2000).

Työllisyysvaikutusten lisäksi Suomen lipun alla purjehtivan kauppalaivaston säilyttämistä pidetään tärkeänä myös huoltovarmuus- ja valuuttavaikutusten sekä logististen ketjujen tehokkaan toiminnan takia. Keskeisenä kysymyksenä pidetään myös merenkulullisen osaamisen ja tietotaidon säilymistä maassamme. Jos oma kauppalaivasto katoaa Suomesta, siitä aiheutuvat heijastusvaikutukset koulutukseen ja merenkululliseen osaamiseen ilmenevät

pitemmällä aikavälillä noin vuosikymmenen kuluessa.

Suomalaisen merenkulun edellytysten turvaamiseksi pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen hallitusohjelmassa on sitouduttu laatimaan kansallisen merenkulun ja huoltovarmuuden turvaamiseksi kauppalaivaston kilpailuedellytyksiä parantava ohjelma. Tässä tarkoituksessa hallitus antoi eduskunnalle esityksen laiksi ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (HE 129/2000 vp). Laki annettiin 3 päivänä marraskuuta 2000, mutta sitä sovelletaan jo 1 päivästä heinäkuuta 2000 aiheutuneista kustannuksista maksettavaan tukeen. Lisäksi hallituksen on tarkoitus antaa valtion vuoden 2001 talousarvioesitykseen liittyen eduskunnalle esitys tonnistoverolainsäädännöksi.

Säilyttääkseen suomalaisten matkustaja-alusten kilpailukyvyn kilpailijamaihin nähden merenkulun työmarkkinajärjestöt ovat sopineet ulkomaanliikenteen työehtosopimukseen muutoksia, joiden tavoitteena on saavuttaa kustannussäästöjä henkilöstömenoissa. Tässä yhteydessä työmarkkinaosapuolten sopimismahdollisuuksien lisääminen on osoittautunut tarpeelliseksi.

Ulkomaanliikenteessä sovellettavaa erityyppisistä ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtakunnallisilla työnantaja- ja työntekijäjärjestöillä olisi mahdollisuus sopia voimassa olevaa lakia useammista asioista laista poiketen. Säännösmuutokset antaisivat järjestöille mahdollisuuden sopia työaikajärjestelyistä tarkoituksenmukaisella tavalla. Pakottavan sääntelyn varaan jäisivät lähinnä vähimmäislepoaikoja koskevat säännökset.

Valtakunnallisten työmarkkinajärjestöjen sopimismahdollisuuksia ehdotetaan lisättäväksi myös merimieslaissa säädetyn sairausajan palkan osalta ja merimiesten vuosilomalain vuosiloman karttumista ja luontaisetuja koskien. Myös nämä muutosehdotukset antavat alan työmarkkinajärjestöille mahdollisuuden alan tarpeiden huomioon ottamiseen.

Aluksissa, joissa sovelletaan ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta

annettua lakia (1707/1991), laajentamista koskevat muutokset työehtosopimusosapuolet voivat merityöaikalakiin, merimiesten työehtosopimuksella sopia merimieslain, vuosilomalakiin ja merimieslakiin, merityöaikalain, merimiesten vuosilomalain merkittävistä sääntelylähtymistä kauppaja yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain alusluetteloon merkittyjen alusten ja muiden (725/1978) säännöksistä poiketen. Ehdotetut suomalaisten alusten välillä. työmarkkinaosapuolten sopimisoikeuksien

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Merityöaikalaki

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momentin mukaan lakia sovelletaan työhön, jota suomalaisessa, ulkomaanliikenteeseen käytettävässä aluksessa toimessa oleva henkilö tekee aluksen lukuun taikka muutoin esimiehen määräyksestä aluksessa tai muualla. Merityöaikalakia on sovellettu sekä työsuhteessa että virkasuhteessa tehtyyn työhön. Virkasuhteisena lain soveltamispiiriin kuuluvaa työtä tehdään ainakin merenkululaitoksen monitoimimurtajilla.

Soveltamisalasäännöksen sen paremmin kuin muidenkaan säännösten sanamuodosta ei kuitenkaan ilmene nimenomaisesti, että lain soveltamisalan piiriin kuuluvat myös virkasuhteessa työtä tekevät henkilöt. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi 4 momentti, jossa säädettäisiin, että lakia olisi sovellettava virkamieheen samalla tavoin kuin työntekijään. Samoilla perusteilla ehdotetaan säädettäväksi, että mitä yksittäisissä säännöksissä säädetään työehtosopimuksesta, koskisi myös virkaehtosopimusta.

3 §. *Määritelmät.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi kohta, jossa määriteltäisiin työajan tasoittumisjärjestelmä. Työajan tasoittumisjärjestelmällä tarkoitettaisiin asiakirjaa, jossa keskimääräiseksi järjestetty työaika tasoitetaan säädettyyn tai sovittuun keskimäärään.

Työajan tasoittumisjärjestelmä olisi laadittava vähintään ajaksi, jonka kuluessa säännöllinen työaika tasoittuu edellä tarkoitettulla tavalla. Työajan tasoittumisjärjestelmästä säädettäisiin 19 §:ssä.

9 a §. *Vähimmäislepoaika.* Pykälässä säädettäisiin työntekijän vähimmäislepoajoista siten, että 1 ja 2 momentissa säädettäisiin yleisistä vähimmäislepoajoista ja 3 momentissa vahtihenkilöstön vähimmäislepoajoista. Lisäksi pykälässä säädettäisiin työntekijöiden

oikeudesta korvaavaan lepoaikaan pykälässä tarkoitettun lepoajan häiriintyessä työkutsun vuoksi sekä lepoikasäännösten vaikutuksesta työn teettämiseen poikkeuksellisissa oloissa. Pykälässä säädettäisiin myös siitä, milloin taukoa pidettäisiin pykälässä tarkoitettuna lepoaikana.

Työntekijälle annettavista lepoajoista on määräyksiä sekä ILO:n yleissopimuksessa n:o 180 että merenkulkijoiden työaikadirektiivissä. Yhdenmukaisesti näiden sopimusmääräysten kanssa ehdotetaan, että työntekijälle olisi annettava 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Vaikka kysymyksessä on vuorokausilepoon rinnastuva lepoaika, sen vähimmäismäärää ei olisi sidottu vuorokauteen vaan 24 tunnin ajanjaksoon.

Työntekijälle annettavaa vähimmäislepoaikaa olisi 24 tunnin ajanjakson ohella tarkasteltava myös seitsemän päivän jakson aikana, sillä 1 momentin mukaan jokaisen seitsemän päivän jakson aikana työntekijälle olisi annettava yhteensä vähintään 77 tunnin lepoaika. Näin ollen, mikäli työntekijälle annetaan kuutena päivänä 10 tunnin lepoaika, seitsemäntenä päivänä hänelle olisi annettava 17 tunnin lepoaika.

Lepoajojen tarkoituksena on turvata työntekijöille riittävä aika palautua työn fyysisistä ja henkisistä rasituksista. Tämä on tärkeää sekä yleisen meriturvallisuuden että työntekijöiden työturvallisuuden kannalta. Joissakin tapauksissa lepoajojen yhdenjaksoinen pitäminen ei kuitenkaan ole mahdollista. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta jakaa vuorokautinen lepoaika kahteen jaksoon. Tällöin toisen jaksoista olisi oltava vähintään kuuden tunnin pituinen.

Pykälän 2 momentin mukaan työntekijän lepoaika voitaisiin lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, edellyttäen, että työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 77 tunnin

lepoaika. Työn järjestelyjen niin vaatiessa työntekijän 10 tunnin vuorokausilepoa voitaisiin siten lyhentää kuuteen tuntiin, mutta enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana. Tällöin olisi kuitenkin huolehdittava siitä, että työntekijälle annetaan korvaavat lepoajat niin, että jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana työntekijä saa 1 momentissa tarkoitetun yhteensä 77 tunnin lepoajan. Momentissa tarkoitettu 10 tunnin vähimmäislepoaikaa pidempi korvaava lepoaika voitaisiin antaa myös ennen momentin toisessa virkkeessä tarkoitettua lepoajan lyhentämistä, jos vähimmäislepoajan yhteismäärä täyttyy seitsemän vuorokauden jaksossa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi STCW-sopimuksessa tarkoitetun vahtihenkilöstön vähimmäislepoajoista. Momentissa ei edelleenkään määriteltäisi erikseen, ketkä kuuluvat vahtihenkilöstöön, vaan vahdinpitohenkilöstö määräytyisi STCW-sopimuksen, aluksen miehityksestä, laivaväen pätevydestä ja vahdinpidosta annetun asetuksen (1256/1997) ja mainitun asetuksen soveltamisesta annetun liikenneministeriön päätöksen (1257/1997) mukaan.

Vahdinpito järjestetään aluksilla yleensä ympärivuorokautisena toimintana lähinnä komentosilta-, kansi- ja konevahteina sekä radiopäivystyksenä. Vahtihenkilöstö työskentelee tällöin yleensä vuoroissa ennalta suunnitellun työaikajärjestelmän mukaisesti.

Pykälän 3 momentin mukaan vahtihenkilöstölle olisi annettava jokaisen 24 tunnin jakson aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Myöskään vahtihenkilöstön osalta levon antamisen ajankohtaa ei olisi kytketty vuorokauden määrittelyyn eikä myöskään työvuoron tai vahdin alkamisaikaan.

Momentin toisen virkkeen mukaan lepoaika voitaisiin jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toinen jaksoista olisi pituudeltaan vähintään kuusi tuntia. Vähimmäislepoajan jakaminen mahdollistaisi esimerkiksi kolmivuorotjärjestelyn siten, että vahdissa olevat työntekijät tekisivät kukin kaksi neljän tunnin työjaksoa, jolloin työvuorojen väliin jäisi kahdeksan tunnin lepoaika.

Vahtihenkilöstön vähimmäislepo voitaisiin

lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän vuorokauden ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika. Myös vahtihenkilöstön lepoajan lyhentäminen kuuteen tuntiin olisi mahdollista ainoastaan tilapäisesti eli kahden peräkkäisen 24 tunnin jakson aikana kerrallaan, jonka jälkeen työntekijälle olisi annettava 10 tunnin vähimmäislepo. Vähimmäislepoajan lyhentämisestä johtuvat korvaavat lepoajat antaa siten, että työntekijä saisi kunkin seitsemän vuorokauden aikana momentissa säädettävän 70 tunnin vähimmäislepoajan, kuten STCW-sopimus edellyttää.

Korvaavien lepoaikojen antamisen ajankohdan tulisi näkyä laadittavasta työ- tai vahtivuoroluettelosta, joista ehdotetaan säädettäväksi 19 a §:ssä. Jos työntekijän vähimmäislepoaikaa lyhennetään 2 ja 3 momentissa tarkoitetulla tavalla, lyhennystä vastaava korvaava lepoaika voitaisiin ottaa huomioon ainoastaan kertaalleen arvioitaessa vähimmäislepoajan täyttymistä seitsemän vuorokauden laskentajaksossa.

Pykälän 1 ja 2 momenttia sovellettaisiin muihin kuin vahtia käyviin merimiehiin ja 3 momenttia vahtihenkilöstöön. Jos työntekijän työtehtävät vaihtelevat siten, että häneen sovelletaan välillä 1 ja 2 momentin ja välillä 3 momentin vähimmäislepoajasäännöstä, tulee vahtivuoroja järjestettäessä varmistua siitä, että myös ensimmäistä kertaa vahtiin tuleva henkilö on riittävän levännyt. Aluksen miehityksestä, laivaväen pätevydestä ja vahdinpidosta annetun asetuksen 51 §:n mukaan aluksen vahtijärjestelyt on järjestettävä siten, ettei väsymys heikennä vahtihenkilöstön suorituskykyä. Laivaväen tehtävät on järjestettävä siten, että matkan aloittava vahti samoin kuin seuraavatkin vahdit ovat vahtiin tullessaan tarpeeksi levänneitä ja muutenkin tehtäviensä edellyttämässä kunnossa.

Työntekijän työkuoron kannalta riittävään lepoaikaan kiinnitettäisiin huomiota myös pykälän 4 ja 5 momentissa. Jos työntekijän lepoaika häiriintyy työkutsujen vuoksi, hänelle olisi pykälän 4 momentin mukaan annettava korvaava lepoaika. Säätely vastaa ILO:n yleissopimuksen n:o 180 5 artiklan 4

kohtaa. Korvaava lepoaika voitaisiin antaa pidentämällä keskeytynyttä lepoaikaa tai antamalla korvaava lepo työvuoroluetteloon merkityn seuraavan lepojaksosyhteydessä.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että alle 30 minuutin taukoa ei luettaisi 1—3 momentissa tarkoitettuun lepoaikaan. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että työntekijä saa työstä palautumiseen ja väsymyksen ehkäisyyn riittävän pitkän yhdenjaksoisen lepoajan. Myöskään 2 ja 3 momentissa tarkoitettu korvaava lepoaika ei voisi koostua alle 30 minuutin mittaisista lepoajoista.

9 b §. *Nuoria työntekijöitä koskeva erityissäännös.* Voimassa olevaa lakia sovelletaan kaikkiin merimieslain 1 §:ssä tarkoitettussa työsuhteessa oleviin työntekijöihin heidän iästään riippumatta. Nuorista työntekijöistä annetun lain (998/1993) 1 §:n 3 momentin mukaan laivatyöhön ei sovelleta kyseisen lain säännöksiä.

Mainitun ILO:n työaika koskevan yleissopimuksen 6 artiklan mukaan alle 18-vuotiaat työntekijät eivät saa tehdä yötyötä. Yöllä puolestaan tarkoitetaan aikaa, joka kestää ainakin yhdeksän tuntia yhtäjaksoisesti, mukaan lukien keskiyön ja aamuvuoden välinen aika. Tätä määräystä ei kuitenkaan tarvitse soveltaa, jos 16—18-vuotiaiden nuorten merenkulkijoiden ohjelman ja aikataulun mukainen koulutus häiriintyy.

ILO:n yleissopimuksen täyttämiseksi 9 b §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että alle 18-vuotiaalle työntekijälle olisi annettava vähintään yhdeksän tunnin yhtäjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Lisäksi ehdotetaan, että nuorta työntekijää ei saisi pitää työssä kello 24:n ja 05:n välisenä aikana. Yötyökiellosta voitaisiin pykälän mukaan kuitenkin poiketa, jos nuoren koulutukseen liittyvän harjoitusohjelman suorittaminen edellyttäisi työntekoa kello 24:n ja 05:n välisenä aikana.

10 §. *Poikkeukset ylityön teettämisestä ja lepoaikoja koskeviin rajoituksiin.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin nimenomaisesti, että 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen harjoitukset olisi toteutettava tavalla, joka häiritsee

mahdollisimman vähän työntekijän lepoaikoja ja joka ei aiheuta väsymystä. Myös tämä säännös perustuu edellä mainittuun ILO:n yleissopimukseen n:o 180.

11 §. *Ylityön kirjaaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan ylityö on kirjattava erikseen jokaiselta kerralta, kun ylityötä on tehty. Pykälän 2 momentin mukaan aloitettu puolitunti lasketaan ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksi tunniksi.

Ylityön kirjaamisvelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi työaikakirjanpitoa koskevassa 20 §:ssä. Samassa pykälässä ehdotetaan säädettäväksi myös siitä, että aloitettu puolitunti korvataan täytenä puolena tuntina. Näillä perusteilla lain 11 § ehdotetaan kumottavaksi.

16 §. *Työministeriön poikkeuslupa.* Voimassa olevan lain 16 §:ssä säädetään lain säännösten ehdottomuudesta. Pykälän 1 ja 2 momentissa säädetään työehtosopimusosapuolten mahdollisuudesta sopia momenteissa tarkoitetuista asioista laista poiketen. Tämän lisäksi pykälän 3 momentissa säädetään työministeriön oikeudesta myöntää poikkeuksia lain soveltamisesta. Pykälän 4 momentissa säädetään siitä, että pykälän nojalla tehdyt tai myönnetyt poikkeukset eivät saa olla ristiriidassa Suomessa voimassa olevan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että työehtosopimusosallisten sopimisoikeudesta säädettäisiin uudessa 20 b §:ssä. Siten 16 §:ään jäisi säännös työministeriön oikeudesta poikkeuslupien antamiseen. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan edelleen säädettäväksi, että lain soveltamisesta ei saa myöntää poikkeusta, jos se olisi ristiriidassa Suomessa voimassa olevan kansainvälisen sopimuksen kanssa. Pykälän otsikko ehdotetaan lisäksi muutettavaksi vastaamaan pykälän sisältöä.

19 §. *Työajan tasoittumisjärjestelmä.* Pykälässä erotettaisiin toisistaan keskimääräiseen työaikaan liittyvä yleinen työajan tasoittumisjärjestelmä ja kunkin työntekijän päivittäiset työ- ja lepoajat sisältävä työvuoroluettelo. Työajan tasoittumisjärjestelmästä säädettäisiin 19 §:ssä ja työ- ja vahtivuoroluettelosta 19 a §:ssä.

Työnantajalla olisi velvollisuus laatia työajan tasoittumisjärjestelmä, jos säännöllinen työaika on 20 b §:n nojalla järjestetty keskimääräiseksi. Keskimääräistä työaika käytettäessä olisi pidettävä tavoitteena, että työntekijöiden on mahdollista selvittää, mikä on sovellettava tasoittumisjakso ja miten työajat vaihtelevat viikoittain. Tämän vuoksi tasoittumisjärjestelmä olisi laadittava vähintään ajaksi, jonka kuluessa säännöllinen työaika tasoittuu säädettyyn keskimäärään. Tasoittumisjärjestelmästä tulisi ilmetä vähintään kunkin viikon säännöllinen työaika.

Koska työajan tasoittumisjärjestelmä vaikuttaa keskeisesti työaikojen järjestelyyn, on kohtuullista, että myös henkilöstöllä on mahdollisuus vaikuttaa sen laatimiseen. Työnantajan olisi tämän vuoksi 2 momentin mukaan varattava työntekijöiden luottamusmiehelle tilaisuus esittää mielipiteensä valmistellessaan tai aikoessaan muuttaa työajan tasoittumisjärjestelmää. Momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi toissijainen säännös, jonka mukaan niillä työpaikoilla, joilla ei ole luottamusmiestä, vastaava tilaisuus olisi annettava työsuojeluvaltuutetulle. Koska lainsäädäntö ei velvoita työsuojeluvaltuutetun valitsemiseen alle 10 työntekijän työpaikoille, momentin mukaan vastaava tilaisuus olisi annettava työntekijöille itselleen niissä työpaikoissa, joissa ei ole työsuojeluvaltuutettuakaan.

Työajan tasoittumisjärjestelmästä ei ole aina mahdollista esittää perusteltua mielipidettä välittömästi. Tämän vuoksi työnantajan olisi varattava luottamusmiehelle tai muulle edellä mainitulle henkilölle riittävä aika luonnokseen perehtymiseen.

Pykälässä ei rajoitettaisi työnantajan oikeutta tehdä muutoksia työajan tasoittumisjärjestelmään. Työntekijöiden kannalta on toisaalta tärkeää saada tietää alkuperäiseen työajan tasoittumisjärjestelmään tehdyt muutokset mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tämän vuoksi 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan työnantajan olisi ilmoitettava työajan tasoittumisjärjestelmän muutoksesta työntekijälle hyvissä ajoin.

19 a §. *Työ- ja vahtivuoroluettelo.* Työnantajan olisi 1 momentin mukaan laadittava työajan tasoittumisjärjestelmän lisäksi myös työvuoroluettelo, josta käyvät työajan tasoittumisjärjestelmää yksityiskohtaisemmin ilmi kunkin työntekijän työ- ja lepoajat. Työajan tasoittumisjärjestelmä ja työvuoroluettelo voisivat olla samassa asiakirjassa.

Työvuoroluettelo olisi merkittävä säännöllisen työajan alkamis- ja päättymisaika sekä 9 a §:n mukaiset lepoajat. Työvuoroluettelo olisi se asiakirja, jonka perusteella voidaan valvoa sekä ILO:n että EU:n merenkulkijoiden työaika koskevien sopimusmääräysten noudattamista aluksella. Mainittujen kansainvälisten asiakirjojen määräysten täyttämisen osalta merkitystä on erityisesti työvuoroluettelon lepoaikoja koskevilla kirjauksilla, sillä ehdotettu sääntely perustuu vähimmäislepoikasääntelylle.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettut tiedot olisi merkittävä työvuoroluetteloon täsmällisinä kellonaikoina. Työvuoroluettelo olisi laadittava sekä aluksen työkielellä että englannin kielellä. Asiakirjalle asetettavat kielivaatimukset johtuvat merenkulkijoiden työaikadirektiivin 5 lausekkeen 8 kohdasta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin työnantajan velvollisuudesta laatia vahtivuoroluettelo vahtihenkilöstölle. Velvollisuus perustuu STCW-sopimuksen määräykseen.

Vahtivuoroluettelon tarkoituksena on, että vahtihenkilöstö tietää omat vahtinsa. Vahtivuoroluettelo voi toimia myös viranomaisten, kuten työsuojelutarkastajien apuna selvittäessä sitä, onko vähimmäislepoaikoja noudatettu. STCW-sopimuksessa lähtökohtana on lisäksi se, että vahtiin osallistuvat henkilöt ovat yksilöitävissä vahtivuoroluettelosta ja että he täyttävät vahtihenkilöstölle asetettavat pätevyys- ja muut kelpoisuusvaatimukset.

Vahtivuoroluetteloon tulisi merkitä kunkin vahtihenkilöstöön kuuluvan työntekijän vahtivuorojen alkamisen ja päättymisen ajankohdat. Lepoaikoja ei tarvitsisi luettelo erikseen merkitä, sillä ne kävisivät välillisesti selville vahtivuorojen pituuksista ja sijoittumisista.

Pykälän 3 momentin mukaan työ- ja vahtivuoroluettelo olisi laadittava etukäteen kutakin työjaksoa varten. Merenkulun erityispiirteistä johtuen työjaksot ovat joskus kuitenkin hyvin pitkiä, minkä vuoksi työ- ja vahtivuoroluettelon laatiminen koko työjaksoksi ei aina ole mahdollista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että luettelot olisi kuitenkin laadittava vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan.

Työ- ja vahtivuoroluettelo laatiessaan työnantajan tulisi ottaa huomioon yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 6 §:n 1 momentin 6 kohta, jonka mukaan yhteistoimintamenettelyssä on käsiteltävä säännöllisen työajan aloittamisen ja lopettamisen samoin kuin lepo- ja ruokailutaukojen ajankohdat. Asian käsitteleminen yhteistoimintamenettelyssä ei edellyttäisi yhteisymmärrystä laadittavasta työ- ja vahtivuoroluettelosta, vaan vuoroista päättäminen kuuluisi työnantajan työn johto- ja valvontaoikeuden piiriin. Samoin työ- ja vahtivuoroluettelon muuttaminen kuuluisi työnantajan päätösvaltaan. Luetteloihin tarkoitetut muutokset olisi tehtävä nopeasti ja viivyttämättä.

Työ- ja vahtivuoroluettelo olisi pidettävä aluksella näkyvällä paikalla. Tämä on tärkeää sekä henkilöstön tiedon saannin että tarkastustoiminnan kannalta. Luettelo olisi laadittava ennen siinä tarkoitettua ajanjakson alkamista. Täsmällistä määräaika luettelon laatimiselle ei merenkulun erityisolosuhteista johtuen kuitenkaan olisi syytä asettaa.

20 §. *Työaikakirjanpito*. Voimassa olevan lain mukaan työnantajan on pidettävä aluksella työaikapäiväkirjaa, johon on tehtävä merkinnät viimeistään työntekopäivää seuraavana päivänä. Työaikapäiväkirja on tehtävä työsuojelusta ja sen valvonnasta vastaavan ministeriön vahvistamaa kaavaa käyttäen.

Pykälässä säädettäisiin työnantajan velvollisuudesta pitää työntekijöittäin kirjaa tehdyistä työtunneista ja niistä suoritetuista korvauksista. Kirjanpitoon olisi merkittävä kaikki tehdyt työtunnit samoin kuin erikseen yli-, hätä- ja sunnuntaityötunnit sekä niistä suoritettavat korotusosat. Aloitettu puolitunti laskettaisiin ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksi tunniksi. Tämä säännös on voimassa

olevan lain 11 §:ssä, joka ehdotetaan kumottavaksi.

Työnantajalla ei olisi pykälän perusteella velvollisuutta säilyttää vanhoja työvuoroluetteloita, työajan tasoittumisjärjestelmiä eikä 20 b §:n nojalla tehtyjä työehtosopimuksia. Sen sijaan työaikakirjanpito sekä tieto työvuoroluetteloiden työntekijöitä koskevista merkinnöistä olisi 1 momentin mukaan säilytettävä vähintään 15 §:n mukaisen kanneajan päättymiseen asti.

Rikoslain (39/1889) 47 luvun 2 §:n 1 kohdan mukaan työnantaja tai työnantajan edustaja, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta muuttaa, kätkee tai hävittää työaikakirjanpidon taikka tekee sen mahdottomaksi lukea, on tuomittava työaikasuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Tämän vuoksi ehdotetaan, että työaikakirjanpitoa koskevassa säännöksessä säädettäisiin nimenomaisesti, että työnantajan olisi säilytettävä työaikakirjanpito vähintään 15 §:n mukaisen kanneajan päättymiseen asti.

Työaikakirjanpito sekä 20 b §:n nojalla tehty työehtosopimus olisi 2 momentin mukaan vaadittaessa näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle sekä työntekijöiden luottamusmiehelle tai, jollei tällaista ole valittu, työsuojeluvaltuutetulle. Työntekijällä tai hänen valtuuttamallaan olisi pyynnöstä oikeus saada kirjallinen selvitys työ- ja vahtivuoroluetteloiden ja työaikakirjanpidon työntekijää koskevista merkinnöistä. Työvuoroluettelon merkitys säännöllistä työaika koskevana ilmoituksena korostuu silloin, kun työaika tasoittuu keskimäärään ennalta sovitun tasoittumisjakson aikana. Koska erityisesti ylityökorvauksen laskentaa koskeissa riitatilanteissa on tärkeää tietää, mikä osa päivittäisestä ja viikoittaisesta työajasta on ollut säännöllistä työaika, ehdotetaan, että työntekijällä tai hänen edustajallaan olisi oikeus saada tieto myös työvuoroluetteloiden työntekijää koskevista merkinnöistä.

Valvontatehtävän suorittaminen edellyttää mahdollisuutta saada nähtäväksi keskeiset työaikajärjestelyjä koskevat tiedot. Työsuojeluviranomaiselle olisi pyydyttäessä

toimitettava jäljennös työaikakirjanpidosta sekä työajan tasoittumisjärjestelmästä ja työvuoroluettelosta sekä työehtosopimusmääräyksistä.

20 a §. *Säännösten pakottavuus ja poikkeaminen työ sopimuksella.*

Merityöaikalain säännökset ovat työntekijän suojaksi säädettyjä säännöksiä, joista ei voida poiketa työnantajan ja työntekijän välisellä työ sopimuksella. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi yleinen säännösten pakottavuutta koskeva säännös. Pykälän mukaan sopimusehto, jolla vähennetään työntekijälle merityöaikalain mukaan tulevia etuja, olisi mitätön, ellei laissa nimenomaisesti säädetä toisin, kuten 14 §:ssä säädetään.

20 b §. *Säännösten pakottavuus ja poikkeaminen valtakunnallisella työehtosopimuksella.*

Voimassa olevan lain 16 §:ssä säädetään säännösten ehdottomuudesta ja työehtosopimusosapuolten oikeudesta työehtosopimuksin poiketa lain säännöksistä. Nämä säännökset siirrettäisiin ehdotetuihin muutoksiin uuteen 20 b §:ään.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan laajennettavaksi sellaisten työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen, joiden toimintapiiri käsittää koko maan, mahdollisuuksia työehtosopimuksissaan ottaa huomioon alaja yritys kohtaisetkin erityispiirteet ja -tarpeet. Tällaisten järjestöjen välisellä työehtosopimuksella voitaisiin sopia toisin siitä, mitä 3—9 §:ssä sekä 19 ja 19 a §:ssä säädetään. Edellä tarkoitettulla työehtosopimuksella voitaisiin siten poiketa lain määritelmiä, säännöllistä työaikaa, työajan sijoittamista, pyhä- ja lauantaityötä koskevien rajoitusten soveltamisalaa, vuorotyöntekijän ja taloustyöntekijän työntekovelvollisuutta pyhäpäivänä ja lauantaina, ylityön teettämistä, työajan tasoittumisjärjestelmää sekä työ- ja vahtivuoroluetteloa koskevista säännöksistä.

Lisäksi tällaisella työehtosopimuksella voitaisiin poiketa 12 ja 14 §:n säännöksistä niiden työntekijöiden osalta, joiden työ- ja vapaa-aikajaksot määräytyvät työehtosopimukseen perustuvan vuorottelujärjestelmän mukaan. Säännöksen nojalla voitaisiin työehtosopimuksin sopia

säännöllisen työajan järjestelystä siten, että säännöllisen työajan tulisi tasoittua enintään 40 tunniksi enintään 52 kalenteriviikon aikana. Tasoittumisajanjakso ei olisi sidottu kalenterivuoteen, vaan työaika voisi tasoittua säädettyyn keskimäärään minkä tahansa 52 viikon ajanjakson aikana.

Lain 20 a §:n yleissäännöksestä ja työehtosopimuslaista (436/1946) johtuu, että työehtosopimukseen sidottu työnantaja ei saisi soveltaa sellaisia työehtosopimuksen määräyksiä, joilla on vähennetty työntekijöiden etuja, niiden työntekijöiden työsuhteissa, jotka eivät ole sidottuja työehtosopimukseen. Merimieslain 15 §:n 1 momentin säännöksestä taas johtuu, että työnantaja ei saisi soveltaa niitä yleissitovan työehtosopimuksen määräyksiä, joilla on vähennetty työntekijöiden laissa säädettyjä etuja.

Käytännön kannalta olisi hyvin hankalaa ellei mahdotontakin, jos työehtosopimukseen sidottu työnantajan tulisi samoissa töissä järjestää työajat eri tavoin riippuen siitä, sitooko se työehtosopimus, jota työnantaja on kaikilta muilta osin velvollinen noudattamaan kaikissa työehtosopimuksen piiriin kuuluvissa työsuhteissa, työehtosopimuslain nojalla työntekijää vai ei.

Työehtosopimus on eräänlainen kauppasopimus, jolla etu vaihdetaan toiseen etuun. Siten on oletettavaa, että työehtosopimuksessa, jolla on vähennetty jollakin tavalla työntekijöiden laissa säädettyjä etuja, on sovittu näiden korvaamisesta jollakin tavalla.

Mainituilla perusteilla ehdotetaan pykälän 2 momentissa säädettäväksi ensiksikin, että työehtosopimukseen sidottu työnantaja saisi soveltaa merityöaikalaista poikkeavia määräyksiä niidenkin työntekijöiden työsuhteissa, jotka eivät ole sidottuja työehtosopimukseen, mutta joiden työsuhteissa työnantaja on työehtosopimuslain nojalla velvollinen soveltamaan työehtosopimuksen määräyksiä. Lisäksi ehdotetaan, että työnantaja, joka on velvollinen noudattamaan työehtosopimusta merimieslain 15 §:n nojalla, olisi oikeutettu noudattamaan niitäkin työehtosopimuksen määräyksiä, joilla on vähennetty työntekijöiden etuja. Esitys vastaa tältä osin

työaikalakia.

Toisinaan työehtosopimuksen lakatessa olemasta voimassa osapuolet eivät saavuta neuvotteluratkaisua, vaan syntyy niin kutsuttu sopimukseton tila, joka yleensä jää kuitenkin suhteellisen lyhytaikaiseksi. Erityisesti työaikajärjestelyjen kannalta olisi epätarkoituksenmukaista ja toisinaan myös hyvin vaikeaa muuttaa työehtosopimukseen perustuvat työaikajärjestelyt laissa säädetyn mukaisiksi. Ilman erityissäännöstä näin pitäisi kuitenkin menetellä, mutta vain niiden työehtosopimusmääräysten osalta, joilla on vähennetty työntekijöiden merityöaikalaisa säädettyjä etuja. Tämän vuoksi 2 momentissa ehdotetaan, että niitä työehtosopimuksen määräyksiä, joilla on vähennetty työntekijöiden merityöaikalaisa säädettyjä etuja, saataisiin noudattaa vielä työehtosopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden työehtosopimuksen voimaantuloon asti niissä työsuhteissa, joissa näitä määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työehtosopimus olisi edelleen voimassa.

Yleensä sopimukseton tila jää verraten lyhytaikaiseksi. Toisinaan saattaa kuitenkin käydä niin, että osapuolet eivät pitkään aikaan saavuta yhteisymmärrystä. Ainakin periaatteessa on mahdollista, että sopimusratkaisua ei saavuteta lainkaan. Merityöaikalaisista poikkeavien sopimusehtojen soveltaminen on tällaisissa tapauksissa saatava lakkaamaan. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että sen työehtosopimuksen tehneillä osapuolilla, jonka voimassaolo on lakannut, olisi molemminpuolinen oikeus ilmoittaa toiselle osalliselle, että työehtosopimuksen niiden määräysten, joilla on vähennetty työntekijöiden merityöaikalaisa säädettyjä etuja sekä näihin kiinteästi liittyvien määräysten soveltaminen, on lopetettava. Ilmoitusoikeus syntyisi kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun työehtosopimus on lakannut olemasta voimassa. Näiden työehtosopimusmääräysten soveltaminen olisi lopetettava kahden viikon kuluttua ilmoituksesta tai kuluvan työajan tasoittumisjakson päättyessä, jos tämä olisi säännöllisen työajan tasoittumisen vuoksi tarpeen. Momentti koskisi myös merimieslain 17 §:ssä tarkoitettuja

työehtosopimuksia.

Pykälä ei vaikuta millään tavalla oikeuskäytäntöön perustuvaan työehtosopimusten jälkivaikutukseen. Työehtosopimuksen muut kuin edellä tarkoitetut määräykset sitovat edelleen työehtosopimuksen täyttämiseen velvoittavan normin nojalla.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi niistä viranomaisista ja julkisoikeudellisista yhteisöistä, joita pidetään 1 momentissa tarkoitettuihin työnantajien yhdistyksiin rinnastettavina ja joiden toimintapiiri käsittää koko maan ja joilla on kelpoisuus sopia toisin 1 momentissa tarkoitetuista pykälistä. Tällaisia tahoja ovat valtion neuvotteluviranomainen tai muu valtion sopimusviranomainen ja kunnallinen työmarkkinailaitos. Säännösehdoituksessa on lisäksi otettu huomioon Ahvenanmaan maakunnan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 21 kohta, jonka mukaan valtakuunnan työehtosääntö tulee noudatettavaksi Ahvenanmaan maakunnassa. Ahvenanmaan puolesta sopijaviranomaisena voivat olla Ahvenanmaan maakunnan maakuntahallitus ja Ahvenanmaan maakunnan kunnallinen sopimusvaltuuskunta.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että pykälän nojalla sovitut poikkeukset eivät saisi olla ristiriidassa Suomessa voimassa olevan kansainvälisen sopimuksen kanssa. Säännös vastaa ehdotettua 16 §:n 2 momenttia.

21 §. *Nähtävänäpito*. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että työnantajan olisi pidettävä sopivassa paikassa aluksella työntekijöiden nähtävänä tämän lain ja sen nojalla annettujen täytäntöönpanomääräysten sekä myönnettyjen poikkeuslupien ohella myös 20 b §:n nojalla sovitut työehtosopimusmääräykset.

Työehtosopimusmääräysten nähtävilläpito on tarpeen silloin, kun työpaikalla on käytössä järjestelmä, jossa säännöllinen työaika tasoittuu keskimäärään sovitun tasoittumisjakson aikana.

22 §. *Valvonta*. Pykälän mukaan työsuojeluviranomaisten velvollisuutena on valvoa lain noudattamista. Jos säännöllisestä työajasta on tehty 20 b §:n nojalla

työehtosopimus, jonka mukaan työaika tasoittuu sopimuksessa sovitun ajan kuluessa laissa säädettyyn keskimäärään, viranomaisten tehtävänä olisi valvoa tällaisten työehtosopimusmääräysten noudattamista.

24 §. *Työaikasuojelurikos*. Viittaussäännöstä rikoslakiin ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan tähän esitykseen sisältyviä säännösmuutoksia.

1.2. Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa

3 §. *Poikkeukset soveltamisalasta*. Pykälässä säädetään niistä työntekosuhteista, joissa ei sovelleta työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettua lakia. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentin 1 kohdan pykäläviittaukset vastaisivat jäljempänä tulevia säännösehdoituksia. Muutosehdotus on tekninen eikä se vaikuta soveltamisalasäännöksen sisältöön.

10 §. *Poikkeukset ylityörajoituksista*. Pykälässä säädetään työn teettämisestä poikkeuksellisissa, hätätyön kaltaisissa oloissa. Ylityötä ja lepoaikoja koskevia säännöksiä ei tarvitse noudattaa teetettäessä työtä, jota on ehdottomasti suoritettava ihmishenkeä, alusta tai tavaraa uhkaavan vaaran vuoksi, joka on tarpeen merilaisa säädetyn avun antamiseksi, jota on tehtävä satama- tai vastaavan viranomaisen määräämän toimenpiteen suorittamiseksi tai joka aiheutuu työntekijöiden ennalta arvaamattomasta vähentymisestä, jos aluksen miehistöä ei voida heti täydentää kohtuullisin toimenpitein. Tähän luetteloon ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 kohta, jonka mukaan ylityötä ja vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä ei tarvitsisi noudattaa silloin, kun työtä tehdään pelastus- ja palonsammutus- sekä muilla turvallisuusvälineillä pidettäviin harjoituksiin osallistumiseksi. Ehdotettu 5 kohta vastaa merityöaikalain 10 §:n 3 kohtaa. Lisäksi nykyisiä viittaussäännöksiä ehdotetaan muutettaviksi vastaamaan ehdotettuja lepoaikasäännöksiä.

Pykälään lisättävässä 2 momentissa ehdotetaan puolestaan säädettaväksi nimenomaisesti, että 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen harjoitukset olisi toteutettava

tavalla, joka häiritsee mahdollisimman vähän työntekijän lepoaikoja ja joka ei aiheuta väsymystä. Säännös perustuu ILO:n yleissopimukseen n:o 180.

12 §. *Vuorokautinen lepoaika*. Sekä ILO:n merenkulkijoiden työajan järjestämistä koskevaa yleissopimusta että EU:n direktiiviä ja sen liitteenä olevaa työaikasopimusta sovelletaan myös niissä työsuhteissa, joissa työaika määräytyy työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain mukaan. Työntekijöiden vuorokautisista vähimmäislepoajoista ehdotetaan säädettaväksi lain 12 §:ssä samalla tavoin kuin merityöaikalain 9 a §:ssä säädetään. Pykälässä säädettäisiin siten sekä vahtihenkilöstön että muiden työntekijöiden oikeudesta 10 tunnin lepoaikaan kunkin 24 tunnin jakson aikana. Vastaavin perustein kuin merityöaikalain 9 a §:ssä ehdotetaan, että työntekijälle olisi annettava jokaisen seitsemän päivän jakson aikana yhteensä vähintään 77 tunnin lepoaika, vahtihenkilöstön kuuluvalla kuitenkin kunkin seitsemän päivän jakson aikana yhteensä vähintään 70 tunnin lepoaika. Vastaavalla tavalla kuin merityöaikalaisa pykälässä ehdotetaan lisäksi säädettaväksi vuorokautisen lepoajan jakamisesta kahteen osaan ja vuorokautisen lepoajan lyhentämisestä tilapäisesti enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin jakson aikana.

Pykälässä ehdotetaan lisäksi säädettaväksi siitä, että jos työntekijän lepoaika häiriintyy työkutsujen vuoksi, työntekijälle olisi annettava korvaava lepoaika.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettaväksi, että alle 30 minuutin taukoa ei luettaisi pykälässä tarkoitettuun lepoaikaan.

Ehdotettu vähimmäislepoaikasääntely vastaa mainittujen kansainvälisten sopimusten vaatimuksia.

12 a §. *Viikkolepo*. Voimassa olevan lain 12 a §:ssä säädetään vahtihenkilöstön vähimmäislepoajoista. Vahtihenkilöstön vuorokautisista lepoajoista ehdotetaan säädettaväksi edellä 12 §:ssä.

Niiden työntekijöiden viikkolevosta, joiden työ- ja vapaa-aikojen määräytymisessä ei noudateta vuorottelujärjestelmää, säädetään voimassa olevan lain 12 §:n 2 momentissa. Viikkolepoa koskeva säännös ehdotetaan

erotettavaksi 12 §:n vuorokautista vähimmäislepoaikaa koskevasta säännöksestä siirtämällä sitä koskeva säännös 12 a §:ksi. Säännöksen sisältöä ei ehdoteta muutettavaksi.

12 b §. *Nuoria työntekijöitä koskeva erityissäännös.* Vastaavin perustein kuin merityöaikalain 9 b §:ssä säädetäisiin nuoren työntekijän lepoajasta, ehdotetaan, että 12 b §:ssä säädetäisiin alle 18-vuotiaalle työntekijälle annettavasta vähimmäisvuorokausilevosta. Säännös perustuu ILO:n yleissopimuksen n:o 180 määräykseen.

Pykälän mukaan alle 18-vuotiaalle työntekijälle olisi annettava vähintään yhdeksän tunnin yhtäjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että nuorta työntekijää ei saisi pitää työssä kello 24:n ja 05:n välisenä aikana, ellei kysymys ole nuoren koulutukseen liittyvän harjoitusohjelman suorittamisesta.

12 c §. *Päällikön vapaa-aikajaksot.* Päällikön vapaa-aikajaksosta säädetään voimassa olevan lain 21 §:ssä. Asiallisesti säännös kuuluu lepoaikasääntelyn yhteyteen. Tästä syystä ehdotetaan, että päällikön vapaa-aikajaksosta säädetäisiin uudessa 12 c §:ssä ja lain 21 § kumottaisiin. Säännös säilyisi asiallisesti samansisältöisenä kuin se on voimassa olevassa laissa.

19 §. *Työ- ja vahtivuoroluettelo.* Voimassa olevan lain 19 §:ssä säädetään työnantajan velvollisuudesta laatia työntekijöiden työ- ja lepoajoista työtuntijärjestelmä. Työtuntijärjestelmä on laadittava aluksissa, joissa ei noudateta lain 18 §:ssä säädetyllä tavalla sovittua vuorottelujärjestelmää. Työnantajan velvollisuudesta laatia vahtivuorojen alkamis- ja päättymisajat sisältävä vahtivuoroluettelo säädetään puolestaan voimassa olevan lain 12 a §:ssä. Tätä säännöstä on noudatettava niissä aluksissa, jotka kuuluvat STCW-sopimuksen soveltamispiiriin.

Työaika-asiakirjoja koskevaa sääntelyä ehdotetaan yhtenäistettäväksi sekä terminologisesti että sisällöllisesti ehdotetun merityöaikalain 19 §:n kanssa.

Pykälän 1 momentin mukaan jokaiselle työpaikalle olisi laadittava työvuoroluettelo,

josta käyvät ilmi työntekijän säännöllisen työajan alkamisen ja päättymisen sekä 12, 12 a ja 12 b §:ssä tarkoitettujen lepoaikojen ajankohdat. Työvuoroluettelo olisi laadittava aluksen työkielellä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi työnantajan velvollisuudesta laatia vahtihenkilöstölle vahtivuoroluettelo. Vahtivuoroluettelosta olisi käytävä ilmi vahdissa olevan henkilön nimi ja toimi aluksella sekä vahdin alkamis- ja päättymisajat. Voimassa olevasta laista poiketen säännökseen ei ehdoteta otettavaksi soveltamisalarajausta aluksiin, joissa sovelletaan STCW-sopimusta.

Voimassa olevasta laista poiketen pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi sekä työ- että vahtivuoroluettelon laatimiseen, muuttamiseen ja nähtävällä pitämiseen liittyvistä asioista yhtenäisesti. Merityöaikalain 19 §:n 3 momentin osalta esitetyin perusteluin ehdotetaan, että työ- ja vahtivuoroluettelo olisi laadittava työjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan. Mahdolliset muutokset työ- ja vahtivuoroluetteloon olisi tehtävä viivyttämättä. Säännöstä olisi tulkittava samalla tavoin kuin merityöaikalain vastaavaa säännöstä. Kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseksi ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että työ- ja vahtivuoroluettelo olisi pidettävä nähtävänä sopivassa paikassa aluksella.

19 a §. *Työaikakirjanpito.* Voimassa olevan lain 23 §:ssä säädetään työnantaja velvollisuudesta laatia työaikaluettelot, joista näkyvät säännöllisen työajan tunnit, yli- ja pyhätyötunnit sekä niistä suoritettavat korvaukset. Työaikaluettelot on pyydettyäessä näytettävä työsuojelutarkastuksen suorittajalle ja työntekijöiden edustajalle.

Myös työaikakirjanpitoa koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaisi ehdotettua merityöaikalain 19 a §:n työaikakirjanpitoa koskevaa säännöstä. Pykälän 1 momentin mukaan työnantajan olisi kirjattava tehdyt työtunnit ja niistä suoritettavat korvaukset työntekijöitäin. Kirjanpitoon olisi merkittävä kaikki tehdyt työtunnit samoin kuin erikseen yli-, hätä- ja sunnuntaityötunnit sekä niistä suoritettavat korotusosat. Tällöin aloitettu puolitunti

laskettaisiin ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksi tunniksi. Lisäksi säädettäisiin, että työnantajan on säilytettävä työaikakirjanpito vähintään 25 §:ssä säädetyn kaneajan päättämiseen asti.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan samoin perusteluin kuin merityöaikalaisia säädettäväksi, että työaikakirjanpito olisi vaadittaessa näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle sekä työntekijöiden luottamusmiehelle tai, jollei tällaista ole valittu, työsuojeluvaltuutetulle. Työntekijällä tai hänen valtuuttamallaan olisi oikeus saada kirjallinen selvitys työ- ja vahtivuoroluetteloiden ja työaikakirjanpidon työntekijää koskevista merkinnöistä. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että työsuojeluviranomaiselle olisi pyydettyessä toimitettava jäljennös työaikakirjanpidosta sekä 19 §:ssä tarkoitettua työvuoroluettelosta.

21 §. *Päällikön vapaa-aikajaksot.* Päällikön vapaa-aikajaksosta ehdotetaan säädettäväksi uudessa 12 c §:ssä. Tämän vuoksi 21 § ehdotetaan kumottavaksi.

22 §. *Säännösten pakottavuus.* Pykälässä säädetään työ- ja virkaehtosopimusosapuolten oikeudesta sopia työ- tai virkaehtosopimuksella toisin lain muutoin pakottavista säännöksistä. Pykälän 1 momentti säilyisi nykyisellään. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykäläviittaukset vastaisivat ehdotettuja muutoksia. Työ- tai virkaehtosopimuksella voitaisiin siten sopia laista poiketen työajan sijoittamista koskevista 5—7 §:stä, valmiusajasta ja työajasta, päivittäisistä lepoajoista, viikoittaisesta lepoajasta, päällikön vapaa-aikajaksosta vuorokautisen ja viikoittaisen ylityön korvaamisesta, ylityön korvaamisesta vapaana, pyhätyöstä, vuorottelujärjestelmästä sekä työ- ja vahtivuoroluettelosta. Sen sijaan voimassa olevasta laista poiketen työntekijän vuorokautisista vähimmäislepoajoista ei voitaisi sopia toisin työ- tai virkaehtosopimuksella.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan ehdotetun merityöaikalain 20 b §:n osalta esitetyillä perusteluilla muutettavaksi siten, että momentissa tarkoitettuja työehtosopimusmääräyksiä työnantaja saisi

soveltaa niihinkin työntekijöihin ja virkamiehiin, jotka eivät ole työ- tai virkaehtosopimuslain nojalla sidottuja työ- ja virkaehtosopimukseen. Lisäksi ehdotetaan, että työnantaja, joka on velvollinen noudattamaan työehtosopimusta merimieslain 15 §:n nojalla, olisi myös oikeutettu noudattamaan niitkin tämän pykälän nojalla sovittuja työehtosopimusmääräyksiä, joilla on vähennetty työntekijöiden etuja.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tämän pykälän nojalla ei saa sopia poikkeuksista, jotka ovat ristiriidassa Suomessa voimassa olevan kansainvälisen sopimuksen kanssa. Säännös vastaisi merityöaikalain 20 b §:n 4 momenttia.

23 §. *Työaikaluetelot.* Työaikakirjanpidosta ehdotetaan säädettäväksi uudessa 19 a §:ssä. Säännös vastaisi ehdotettua merityöaikalain työaikakirjanpitoa koskevaa säännöstä. Tämän vuoksi työaikaluetelota koskeva säännös ehdotetaan kumottavaksi.

27 §. *Rangaistussäännökset.* Rangaistussäännöstä sekä viittaussäännöstä rikoslakiin ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan tähän esitykseen sisältyviä säännösmuutoksia.

1.3. Merimiesten vuosilomalaki

24 §. *Poikkeukset lain säännöksistä.* Pykälässä säädetään valtakunnallisten työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen oikeudesta sopia työehtosopimuksella laista poiketen pykälässä nimenomaisesti mainituista asioista. Työehtosopimuksella voidaan sopia vuosiloman antamisesta ja jakamisesta sekä vuosilomapalkan ja lomakorvauksen laskemisesta ja maksamisesta toisinkin kuin edellä tässä laissa säädetään. Tähän toisin sovittavien asioiden luetteloon ehdotetaan lisättäväksi sopimismahdollisuus vuosiloman kertymisestä sekä luontaiseduista vuosiloman aikana.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että 1 momentissa tarkoitettuja työehtosopimusmääräyksiä saisivat noudattaa kaikki ne työnantajat, joiden on muutoin noudatettava mainittua

työehtosopimusta. Ehdotettu säännös vastaisi merityöaikalain ja työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain vastaavia säännöksiä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi niistä viranomaisista ja julkisoikeudellisista yhteisöistä, joita pidetään 1 momentissa tarkoitettuihin työnantajien yhdistyksiin rinnastettavina ja joiden toimintapiiri käsittää koko maan ja joilla on kelpoisuus sopia toisin 1 momentissa tarkoitetuista asioista. Sääntely vastaa merityöaikalain 20 b §:n 3 momentin säännöstä.

Työehtosopimuksella sopimisen alaa rajoittavat kuitenkin eräät Suomea sitovat kansainväliset sopimukset. Tämän vuoksi pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin, että pykälän nojalla ei saa sopia poikkeuksista, jotka ovat ristiriidassa Suomessa voimassa olevan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

1.4. Merimieslaki

25 §. *Sairausajan palkka.* Pykälässä säädetään työntekijän oikeudesta sairausajan palkkaan tapauksissa, joissa hänen työntekonsa on estynyt sairauden tai vamman vuoksi. Oikeus sairausajan palkkaan jatkuu esteen kestämisajan, aluksen päälliköllä enintään kuitenkin 90 päivää, muilla työntekijöillä ulkomaanliikenteessä enintään 60 päivää ja kotimaanliikenteessä 30 päivää.

Pykälän 2 momentissa säädetään sairausajan palkanmaksuvelvollisuuteen kohdistuvista rajoituksista. Jos sairastuminen tai tapaturma on sattunut vuosiloman tai lomauttamisen aikana, oikeutta sairausajan palkkaan ei ole, paitsi jos työkyvyttömyyden voidaan selvästi osoittaa aiheutuneen työstä johtuneista olosuhteista. Oikeus sairausajan palkkaan vuosiloman aikana syntyneen työkyvyttömyyden johdosta alkaa työkyvyttömyyden alkamispäivää seuraavana kahdeksantena päivänä, jos työntekijä pyytää loman siirtämistä merimiesten vuosilomalain 8 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla, ja lomauttamisen aikana alkaneen työkyvyttömyyden johdosta sen alkamispäivää seuraavana päivänä. Merimieslaissa ei sairausajan palkkaa

koskevan säännöksen osalta säädetä oikeudesta poiketa lain muutoin pakottavasta säännöksestä työehtosopimuksella.

Työsopimuslaissa tällainen sopimismahdollisuus on ollut pitkään, ja työehtosopimuksissa on laajalti sovittu työntekijän oikeudesta sairausajan palkkaan laista poiketen. Merimieslain 25 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jolla valtakunnalliset työnantajien ja työntekijöiden yhdistykset kelpuutettaisiin sopimaan työntekijän oikeudesta sairausajan palkkaan. Työntekijän oikeutta sairausajan palkkaan voitaisiin siten rajoittaa ainoastaan valtakunnallisten järjestöjen välisellä työehtosopimuksella.

Edellä tarkoitettuja työehtosopimusmääräyksiä työnantaja saisi soveltaa niidenkin työntekijöiden työsuhteissa, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työsuhteissa muutoin noudatetaan työehtosopimuksen määräyksiä. Säännös vastaisi ehdotettuja merityöaikalain, työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain ja merimiesten vuosilomalain vastaavia säännöksiä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin myös edellä tarkoitettujen

työehtosopimusmääräysten jälkivaikutuksesta. Työehtosopimuksen lakkaamisen jälkeen sopimusmääräyksen noudattaminen edellyttäisi, että siitä sovitaan nimenomaisesti työsopimuksella. Tällöin työehtosopimusmääräystä saataisiin noudattaa uuden työehtosopimuksen voimaantuloon asti niissä työsuhteissa, joissa määräystä saataisiin soveltaa, jos työehtosopimus olisi edelleen voimassa. Ehdotettu sääntely vastaisi tältä osin työsopimuslain säännöksiä.

2. Voimaantulo

Esityksellä täytettäisiin ILO:n yleissopimuksen n:o 180 ja yleissopimukseen n:o 147 lisätyn pöytäkirjan määräykset sekä merenkulkijoiden työaikadirektiivin ja sitä täydentävän merenkulkijoiden työajan valvontaa koskevan direktiivin vaatimukset. Kuten edellä yleisperustelujen jaksossa 2.2. on todettu, kansallinen lainsäädäntö on

saatettava vastaamaan mainittujen sopimusten määräyksiä ja direktiivien säännöksiä viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2001.

Suomalaisen matkustaja-alusliikenteen kilpailukyvyn säilyttämiseksi merenkulun työmarkkinaosapuolten oikeutta työehtosopimuksella poiketa lain muuten pakottavista säännöksistä on kuitenkin syytä laajentaa mahdollisimman pian. Valtakunnalliset työnantaja- ja työntekijäjärjestöt ovatkin jo

ulkomaanliikenteen osalta ryhtyneet toimiin, jotta varustamojen henkilöstömenoja voitaisiin leikata. Työehtosopimusmuutokset edellyttävät tältä osin ehdotettuja muutoksia erityölainsäädäntöön. Tämän vuoksi lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki

merityöaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 9 päivänä huhtikuuta 1976 annetun merityöaikalain (296/1976) 11 §, *muutetaan* 3, 9 a, 16, 19, 19 a, 20—22 ja 24 §, sellaisina kuin niistä ovat 9 a ja 19 a § laissa 942/1997, 16 § osaksi laeissa 251/1987 ja 335/1996, 20 § osaksi laeissa 435/1984 ja 17/1997 ja 24 § laissa 681/1995, sekä *lisätään* 1 §:ään uusi 4 momentti, 10 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 942/1997, uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 9 b, 20 a ja 20 b § seuraavasti:

1 §

Sovelletamisala

Mitä tässä laissa säädetään työntekijästä, sovelletaan myös virkamieheen. Samoin mitä tässä laissa säädetään työehtosopimuksesta, sovelletaan myös virkaehtosopimukseen.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *vuorotyöntekijällä* työntekijää, jonka työ on jaettu vahtivuoroihin;
- 2) *päivätyöntekijällä* työntekijää, jonka työtä ei ole jaettu vahtivuoroihin ja joka ei ole taloustyöntekijä;
- 3) *taloustyöntekijällä* työntekijää, joka on otettu toimeen laivaväen tai matkustajien muonitusta tai palvelua tai muita tällaiseen työhön liittyviä tehtäviä varten taikka toimistotyöhön tai muuhun sen kaltaiseen tehtävään, joka ei ole kansi-, kone- tai radiopalvelua;

4) *matkustaja-aluksella* alusta, joka voimassa olevien säännösten tai määräysten mukaan on katsastettava matkustaja-alukseksi;

5) *vuorokaudella* kello 00:n ja kello 24:n välistä aikaa;

6) *satamavuorokaudella* vuorokautta, jonka ajan alus on satamassa;

7) *merivuorokaudella* vuorokautta, jonka ajan alus on matkalla;

8) *tulo- ja lähtövuorokaudella* vuorokautta, jonka aikana alus tulee satamaan tai lähtee satamasta;

9) *viikolla* aikaa maanantaista kello 00 sunnuntaihin kello 24;

10) *pyhäpäivällä* sunnuntaita tai muuta kirkollista juhlapäivää sekä itsenäisyyspäivää ja vapunpäivää;

11) *ulkomaanliikenteellä* liikennettä Suomen ja ulkomaan sataman tai ulkomaan satamien välillä; sekä

12) *työajan tasoittumisjärjestelmällä* järjestelmää, joka laaditaan ennakolta työtä varten ajaksi, jonka kuluessa säännöllinen työaika tasoittuu säädettyyn keskimäärään.

9 a §

Vähimmäislepoaika

Työntekijälle on annettava jokaisen 24

1....1..5.

tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika (*vuorokausilepo*) ja jokaisen seitsemän päivän jakson aikana yhteensä vähintään 77 tunnin lepoaika.

Vuorokautinen lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestettävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Lepoaika voidaan lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 77 tunnin lepoaika.

Vahtihenkilöstölle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestettävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Vahtihenkilöstön lepoaikaa voidaan lyhentää 2 momentissa tarkoitella tavalla, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika.

Jos työntekijän lepoaika häiriintyy työkutsujen vuoksi, hänelle on annettava riittävä korvaava lepoaika.

Alle 30 minuutin taukoa ei lueta 1—3 momentissa tarkoitettuun lepoaikaan.

9 b §

Nuoria työntekijöitä koskeva erityissäännös

Alle 18-vuotiaalle työntekijälle on annettava vähintään yhdeksän tunnin yhtäjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Nuorta työntekijää ei saa pitää työssä kello 24:n ja 05:n välisenä aikana, ellei kysymys ole nuoren koulutukseen liittyvän harjoitusohjelman suorittamisesta.

10 §

Poikkeukset ylityön teettämistä ja lepoaikoja koskeviin rajoituksiin

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen harjoitukset on toteutettava tavalla, joka häiritsee mahdollisimman vähän työntekijän

1....1..5.

lepoaikoja ja joka ei aiheuta väsymystä.

16 §

Työministeriön poikkeuslupa

Työministeriö voi erityisestä syystä, varattuaan merimiesasiain neuvottelukunnalle tilaisuuden lausunnon antamiseen, myöntää yksittäistapauksessa poikkeuksen tämän lain soveltamisesta.

Poikkeusta ei saa myöntää, jos se on ristiriidassa Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

19 §

Työajan tasoittumisjärjestelmä

Jos säännöllinen työaika on 20 b §:n nojalla sovittu keskimääräiseksi, työtä varten on ennakolta laadittava työajan tasoittumisjärjestelmä vähintään ajaksi, jonka kuluessa säännöllinen työaika tasoittuu säädettyyn keskimäärään.

Valmistellessaan tai aikoessaan muuttaa työajan tasoittumisjärjestelmää työnantajan on varattava työntekijöiden luottamusmiehelle tai jos tällaista ei ole valittu, työsuojeluvaltuutetulle, tai jos tällaista ei ole valittu, työntekijöille tilaisuus esittää mielipiteensä. Luonnokseen perehtymiseen on varattava riittävä aika.

Työajan tasoittumisjärjestelmän muutoksesta on ilmoitettava työntekijöille hyvissä ajoin.

19 a §

Työ- ja vahtivuoroluettelo

Jokaiselle työpaikalle on laadittava työvuoroluettelo, josta käyvät ilmi työntekijän säännöllisen työajan alkamisen ja päättymisen sekä 9 a §:ssä tarkoitettujen lepoaikojen ajankohdat. Työvuoroluettelo on laadittava aluksen työkielellä sekä englannin kielellä.

Vahtihenkilöstölle on laadittava vahtivuoroluettelo, josta käyvät ilmi henkilön nimi ja toimi aluksella sekä vahdin alkamis-

ja päättymisajat.

Työ- ja vahtivuoroluettelo on laadittava tyøjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan. Mahdolliset muutokset on tehtävä viivyttämättä. Työ- ja vahtivuoroluettelo on pidettävä nähtävänä näkyvällä paikalla aluksella.

20 §

Työaikakirjanpito

Työnantajan on kirjattava tehdyt työtunnit ja niistä suoritettavat korvaukset työntekijäkohtaisesti. Kirjanpitoon on merkittävä kaikki tehdyt työtunnit samoin kuin erikseen yli-, hätä- ja sunnuntaityötunnit sekä niistä suoritettavat korotusosat. Tällöin aloitettu puolitunti lasketaan ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksi tunniksi. Työnantajan on säilytettävä työaikakirjanpito vähintään 15 §:ssä säädetyn kannaajan päättymiseen asti.

Työaikakirjanpito on vaadittaessa näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle sekä työntekijöiden luottamusmiehelle tai, jollei tällaista ole valittu, työsuojevaluottuutetulle. Työntekijällä tai hänen valtuuttamallaan on oikeus saada kirjallinen selvitys työ- ja vahtivuoroluetteloiden ja työaikakirjanpidon työntekijää koskevista merkinnöistä.

Työsuojeleviranomaiselle on pyydettyessä toimitettava jäljennös työaikakirjanpidosta, työajan tasoittumisjärjestelmästä ja 19 a §:ssä tarkoitettua työvuoeroluettelosta.

20 a §

Säännösten pakottavuus ja poikkeaminen työehtosopimuksella

Sopimus, jolla vähennetään työntekijälle tämän lain mukaan tulevia etuja, on mitätön, jollei tästä laista muuta johdu.

20 b §

Säännösten pakottavuus ja poikkeaminen valtakunnallisella työehtosopimuksella

1....1..5.

Työnantajien yhdistyksillä ja työntekijöiden yhdistyksillä, joiden toimintapiiri käsittää koko maan, on sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, oikeus sopia toisin siitä, mitä 3—9 §:ssä sekä 19 ja 19 a §:ssä säädetään. Lisäksi tällaisella työehtosopimuksella voidaan poiketa 12 ja 14 §:n säännöksistä niiden työntekijöiden osalta, joiden työ- ja vapaa-aikajaksot määräytyvät työehtosopimukseen perustuvan vuorottelujärjestelmän mukaan. Säännöllinen viikoittainen työaika ei kuitenkaan saa keskimäärin ylittää 40 tuntia enintään 52 viikon ajanjakson aikana.

Tällaisia työehtosopimuksen määräyksiä työnantaja saa soveltaa niidenkin työntekijöiden työsuhteissa, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja mutta joiden työsuhteissa muutoin noudatetaan työehtosopimuksen määräyksiä. Edellä tarkoitettuja määräyksiä saadaan noudattaa työehtosopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden työehtosopimuksen voimaantuloon saakka niissä työsuhteissa, joissa määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työehtosopimus olisi edelleen voimassa. Jos uutta työehtosopimusta ei tehdä kuuden kuukauden kuluessa edellisen lakkaamisesta, molemmilla sopijapuolilla on oikeus ilmoittaa, että työehtosopimuksen edellä tarkoitettujen määräysten soveltaminen on lopetettava kahden viikon kuluttua ilmoituksesta, tai jos se säännöllisen työajan tasoittumisen vuoksi on tarpeen, tuolloin kuluvan tasoittumisjakson päättyessä.

Mitä tässä pykälässä säädetään työnantajien yhdistyksestä, jonka toimintapiiri käsittää koko maan, sovelletaan vastaavasti valtion neuvotteluviranomaiseen tai muuhun valtion sopimusviranomaiseen, kuntaan, kuntayhtymään, kunnalliseen sopimusvaltuuskuntaan sekä Ahvenanmaan maakunnan maakuntahallitukseen ja Ahvenanmaan maakunnan kunnalliseen sopimusvaltuuskuntaan.

Tämän pykälän nojalla ei saa sopia poikkeuksista, jotka ovat ristiriidassa Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

21 §

Nähtävänäpito

Työnantajan on pidettävä sopivassa paikassa aluksella työntekijöiden nähtävänä tämä laki ja sen nojalla annetut täytäntöönpanomääräykset sekä asianomaisen viranomaisen päätös niistä myönnettyistä poikkeuksista. Työnantajan on pidettävä nähtävillä myös 20 b §:n nojalla sovitut työehtosopimusmääräykset.

22 §

Valvonta

Työsuojeluviranomaiset valvovat tämän lain sekä 20 b §:n nojalla säännöllisestä työajasta

tehtyjen sopimusten noudattamista.

24 §

Työaika-suojelurikos

Rangaistus 20 §:n 1 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta merityöaika-rikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaisen kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain (39/1889) 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 2001.

2.

Laki**työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa 26 päivänä maaliskuuta 1982 annetun lain (248/1982) 21 ja 23 §, sellaisena kuin niistä on 23 § laeissa 436/1984 ja 409/1996, *muutetaan* 3 §:n 1 momentin 1 kohta sekä 10, 12, 12 a, 19, 22 ja 27 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentin 1 kohta sekä 10 ja 12 a § laissa 943/1997, 22 § laeissa 409/1996 ja mainitussa laissa 943/1997 ja 27 § laeissa 682/1995 ja mainitussa laissa 943/1997, sekä

lisätään lakiin uusi 12 b, 12 c ja 19 a § seuraavasti:

3 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta työhön:

1) jota tekee aluksen päällikkö, jos aluksessa hänen lisäkseen on työssä vähintään neljä henkilöä, joista yhdellä on perämiehen pätevyys, paitsi mitä 10 §:ssä, 12 §:n 3 momentissa ja 12 b §:ssä säädetään;

5) joka on tarpeen osallistumiseksi pelastus- tai palonsammutus- taikka muilla turvallisuusvälineillä pidettäviin harjoituksiin, joita toimeenpannaan sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään.

Edellä 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen harjoitusten on toteutettava tavalla, joka häiritsee mahdollisimman vähän työntekijän lepoaikoja ja joka ei aiheuta väsymystä.

12 §

Vuorokautinen lepoaika

Työntekijälle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika (*vuorokausilepo*) ja jokaisen seitsemän päivän jakson aikana yhteensä vähintään 77 tunnin lepoaika.

Vuorokautinen lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Lepoaika voidaan lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 77 tunnin lepoaika.

Vahtihenkilöstölle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Vahtihenkilöstön lepoaikaa voidaan lyhentää

10 §

Poikkeukset ylityörajoituksista

Edellä 8 ja 9 §:ssä ja jäljempänä 12 §:ssä säädettyjä rajoituksia ei sovelleta säännöllisen työajan ylittävään työhön:

1) joka on ehdottomasti suoritettava ihmishenkeä, alusta tai tavaraa uhkaavan vaaran torjumiseksi;

2) joka on tarpeen merilaissa (674/1994) säädetyn avun antamiseksi;

3) joka on tehtävä satama- tai vastaavan viranomaisen määräämän toimenpiteen suorittamiseksi;

4) joka aiheutuu työntekijöiden ennalta arvaamattomasta vähentymisestä, jos aluksen miehistöä ei voida heti täydentää kohtuullisin toimenpitein; tai

1....1..5.

2 momentissa tarkoitettulla tavalla, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika.

Jos työntekijän lepoaika häiriintyy työkutsujen vuoksi, hänelle on annettava riittävä korvaava lepoaika.

Alle 30 minuutin taukoa ei lueta 1—3 momentissa tarkoitettuun lepoaikaan.

12 a §

Viikkolepo

Jos työntekijän työ- ja vapaa-aikojen määräytymisessä ei noudateta vuorottelujärjestelmää, työntekijälle on annettava kerran viikossa vähintään 30 tuntia kestävä yhdenjaksoinen viikkolepo.

12 b §

Nuoria työntekijöitä koskeva erityissäännös

Alle 18-vuotiaalle työntekijälle on annettava vähintään yhdeksän tunnin yhtäjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Nuorta työntekijää ei saa pitää työssä kello 24:n ja 05:n välisenä aikana, ellei kysymys ole nuoren koulutukseen liittyvän harjoitusohjelman suorittamisesta.

12 c §

Päällikön vapaa-aikajaksot

Edellä 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla päälliköllä on työssäolon ajalta oikeus keskimäärin vähintään yhdeksään palkalliseen vapaapäivään kuukaudessa. Vapaapäiviä annettaessa on mahdollisuuksien mukaan noudatettava soveltuvien osin, mitä 18 §:ssä säädetään vuorottelujärjestelmästä.

Jollei vuorottelujärjestelmän tavoin toistuvia vapaa-aikajaksota voida järjestää tai jos edellä tarkoitettuja vapaapäiviä muutoin jää antamatta, on nämä annettava viimeistään

1....1..5.

kuukauden kuluessa purjehduskauden päättymisestä.

19 §

Työ- ja vahtivuoroluettelo

Jokaiselle työpaikalle on laadittava työvuoroluettelo, josta käyvät ilmi työntekijän säännöllisen työajan alkamisen ja päättymisen sekä 12, 12 a ja 12 b §:ssä tarkoitettujen lepoaikojen ajankohdat. Työvuoroluettelo on laadittava aluksen työkielellä.

Vahtihenkilöstölle on laadittava vahtivuoroluettelo, josta käyvät ilmi henkilön nimi ja toimi aluksella sekä vahdin alkamis- ja päättymisajat.

Työ- ja vahtivuoroluettelo on laadittava työjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan. Mahdolliset muutokset on tehtävä viivyttämättä. Työ- ja vahtivuoroluettelo on pidettävä nähtävänä sopivassa paikassa aluksella.

19 a §

Työaikakirjanpito

Työnantajan on kirjattava tehdyt työtunnit ja niistä suoritettut korvaukset työntekijäkohtaisesti. Kirjanpitoon on merkittävä kaikki tehdyt työtunnit samoin kuin erikseen yli-, hätä- ja sunnuntaityötunnit sekä niistä suoritettut korotusosat. Tällöin aloitettu puolitunti lasketaan ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksi tunniksi. Työnantajan on säilytettävä työaikakirjanpito vähintään 25 §:ssä säädetyn kanneajan päättymiseen asti.

Työaikakirjanpito on vaadittaessa näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle sekä työntekijöiden luottamusmiehelle tai, jollei tällaista ole valittu, työsuojeluvaltuutetulle. Työntekijällä tai hänen valtuuttamallaan on oikeus saada kirjallinen selvitys työ- ja vahtivuoroluetteloiden ja työaikakirjanpidon työntekijää koskevista merkinnöistä.

Työsuojeluviranomaiselle on pyydettyessä toimitettava jäljennös työaikakirjanpidosta

sekä 19 §:ssä tarkoitettua
työvuoroluettelosta.

poikkeuksista, jotka ovat ristiriidassa
Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen
kanssa.

22 §

Säännösten pakottavuus

Sopimus, jolla vähennetään työntekijälle
tämän lain mukaan kuuluvia etuja, on
mitätön.

Työ- tai virkaehtosopimuksella on kuitenkin
oikeus sopia toisin siitä, mitä 5—7 §:ssä,
8 §:n 2 momentissa sekä 11, 13, 14 ja 16—
19 §:ssä säädetään. Tällaisia työ- tai
virkaehtosopimuksen määräyksiä työnantaja
saa soveltaa niihinkin työntekijöihin ja
virkamiehiin, jotka eivät ole työ- tai
virkaehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden
työ- tai virkasuhteissa muutoin noudatetaan
asianomaisen sopimuksen määräyksiä.

Työ- tai virkaehtosopimuksen 2 momentissa
tarkoitettuja määräyksiä saadaan noudattaa
sopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden
sopimuksen voimaantuloon asti niissä työ-
tai virkasuhteissa, joissa määräyksiä
saataisiin soveltaa, jos työ- tai
virkaehtosopimus olisi edelleen voimassa.

Tämän pykälän nojalla ei saa sopia

27 §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan
tai huolimattomuudesta rikkoo 4—12, 12 a,
12 b, 18 tai 19 §:n säännöksiä, on tuomittava
kotimaanliikenteen alusten
työaikasäännösten rikkomisesta sakkoon.
Vastuu työnantajan ja tämän edustajien
kesken määräytyy rikoslain (39/1889) 47
luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden
mukaan.

Rangaistus 19 a §:ssä tarkoitettua
työaikakirjanpitoa koskevasta
laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä
sellaisesta 1 momentissa tarkoitettua teosta,
joka on tehty työsuojeluviranomaisen
kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta
huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2
§:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
2001.

3.

Laki**merimiesten vuosilomalain 24 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetun merimiesten vuosilomalain (433/1984) 24 §
 seuraavasti:

24 §

Poikkeukset lain säännöksistä

Työnantajien yhdistyksillä ja työntekijöiden yhdistyksillä, joiden toimintapiiri käsittää koko maan, on oikeus työehtosopimuksella sopia vuosiloman kertymisestä, antamisesta ja jakamisesta sekä vuosilomapalkan ja lomakorvauksen laskemisesta ja maksamisesta sekä luontoiseduista vuosiloman aikana toisin kuin edellä tässä laissa säädetään.

Työehtosopimuksen 1 momentissa tarkoitettuja määräyksiä saa työnantaja soveltaa niihinkin työntekijöihin, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työsuhteissa muutoin noudatetaan sen määräyksiä. Työehtosopimuksen mainittuja määräyksiä saadaan noudattaa sopimuksen lakkaamisen jälkeen sopimuksen

voimaantuloon asti niissä työsuhteissa, joissa määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työehtosopimus olisi edelleen voimassa.

Mitä tässä pykälässä säädetään työnantajien yhdistyksestä, jonka toimintapiiri käsittää koko maan, sovelletaan vastaavasti valtion neuvotteluviranomaiseen tai muuhun valtion sopimusviranomaiseen, kuntaan, kuntayhtymään, kunnalliseen sopimusvaltuuskuntaan sekä Ahvenanmaan maakunnan maakuntahallitukseen ja Ahvenanmaan maakunnan kunnalliseen sopimusvaltuuskuntaan.

Tämän pykälän nojalla ei saa sopia poikkeuksista, jotka ovat ristiriidassa Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 2001.

4.

Laki**merimieslain 25 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 7 päivänä kesäkuuta 1978 annetun merimieslain (423/1978) 25 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

25 §

Sairausajan palkka

Työntekijän oikeutta sairausajan palkkaan voidaan rajoittaa työnantajien ja työntekijöiden valtakunnallisten yhdistysten välisellä työehtosopimuksella. Edellä tarkoitettuja työehtosopimusmääräyksiä työnantaja saa soveltaa niidenkin työntekijöiden työsuhteissa, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden

työsuhteissa muutoin noudatetaan työehtosopimuksen määräyksiä. Jos työehtosopimuksessa on niin sovittu, työehtosopimuksen mainittua määräystä saadaan noudattaa työehtosopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden työehtosopimuksen voimaantuloon asti niissä työsuhteissa, joissa määräystä saataisiin soveltaa, jos työehtosopimus olisi edelleen voimassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2001.

Helsingissä 2 päivänä helmikuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Työministeri *Tarja Filatov*

Liite
Rinnakkaistekstit

1.

Laki

merityöaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 9 päivänä huhtikuuta 1976 annetun merityöaikalain (296/1976) 11 §,
muutetaan 3, 9 a, 16, 19, 19 a, 20—22 ja 24 §,
sellaisina kuin niistä ovat 9 a ja 19 a § laissa 942/1997, 16 § osaksi laeissa 251/1987 ja 335/1996, 20 § osaksi laeissa 435/1984 ja 17/1997 ja 24 § laissa 681/1995, sekä
lisätään 1 §:ään uusi 4 momentti, 10 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 942/1997, uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 9 b, 20 a ja 20 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Soveltamisala

Mitä tässä laissa säädetään työntekijästä, sovelletaan myös virkamieheen. Samoin mitä tässä laissa säädetään työehtosopimuksesta, sovelletaan myös virkaehtosopimukseen.

3 §

3 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:
vuorotyöntekijällä työntekijää, jonka työ on jaettu vahtivuoroihin;
päivätyöntekijällä työntekijää, jonka työtä ei ole jaettu vahtivuoroihin ja joka ei ole taloustyöntekijä;
taloustyöntekijällä työntekijää, joka on otettu toimeen laivaväen tai matkustajien muonitusta tai palvelua tahi muita tällaiseen työhön liittyviä tehtäviä varten taikka toimistotyöhön tai muuhun sen kaltaiseen tehtävään, joka ei ole kansi-, kone- tai radiopalvelua;
matkustaja-aluksella alusta, joka voimassa olevien määräysten mukaan on katsastettava matkustaja-alukseksi;

Tässä laissa tarkoitetaan:
1) *vuorotyöntekijällä* työntekijää, jonka työ on jaettu vahtivuoroihin;
2) *päivätyöntekijällä* työntekijää, jonka työtä ei ole jaettu vahtivuoroihin ja joka ei ole taloustyöntekijä;
3) *taloustyöntekijällä* työntekijää, joka on otettu toimeen laivaväen tai matkustajien muonitusta tai palvelua *tai* muita tällaiseen työhön liittyviä tehtäviä varten taikka toimistotyöhön tai muuhun sen kaltaiseen tehtävään, joka ei ole kansi-, kone- tai radiopalvelua;
4) *matkustaja-aluksella* alusta, joka voimassa olevien säännösten *tai* määräysten mukaan on katsastettava

1....1..5.

Voimassa oleva laki

vuorokaudella kello 00:n ja kello 24:n välistä aikaa;
satamavuorokaudella vuorokautta, jonka ajan alus on satamassa;
merivuorokaudella vuorokautta, jonka ajan alus on matkalla;
tulo- ja lähtövuorokaudella vuorokautta, jonka aikana alus tulee satamaan tai lähtee satamasta;
viikolla aikaa maanantaista kello 00 sunnuntaihin kello 24;
pyhäpäivällä sunnuntaita tai muuta kirkollista juhlapäivää sekä itsenäisyyspäivää ja vapunpäivää; *sekä*
ulkomaanliikenteellä liikennettä Suomen ja ulkomaan sataman tai ulkomaan satamien välillä.

9 a §

Vähimmäislepoajat

Työntekijälle on vuorokaudessa annettava riittävä, vähintään 6 tunnin ja alle 18-vuotiaalle työntekijälle vähintään 8 tunnin yhtäjaksoinen lepo. Säännöllistä päivittäistä ylityötä on vältettävä.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, vahtia käyvälle henkilölle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestettävä yhtäjaksoisesti vähintään 6 tuntia.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu lepoaika voidaan lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan 6 tuntiin, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän vuorokauden ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika.

1....1..5.

Ehdotus

matkustaja-alukseksi;
 5) *vuorokaudella* kello 00:n ja kello 24:n välistä aikaa;
 6) *satamavuorokaudella* vuorokautta, jonka ajan alus on satamassa;
 7) *merivuorokaudella* vuorokautta, jonka ajan alus on matkalla;
 8) *tulo- ja lähtövuorokaudella* vuorokautta, jonka aikana alus tulee satamaan tai lähtee satamasta;
 9) *viikolla* aikaa maanantaista kello 00 sunnuntaihin kello 24;
 10) *pyhäpäivällä* sunnuntaita tai muuta kirkollista juhlapäivää sekä itsenäisyyspäivää ja vapunpäivää;
 11) *ulkomaanliikenteellä* liikennettä Suomen ja ulkomaan sataman tai ulkomaan satamien välillä; *sekä*
 12) *työajan tasoittumisjärjestelmällä* järjestelmää, joka laaditaan ennakolta työtä varten ajaksi, jonka kuluessa säännöllinen työaika tasoittuu säädettyyn keskimäärään.

9 a §

Vähimmäislepoaika

Työntekijälle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika (vuorokausilepo) ja jokaisen seitsemän päivän jakson aikana yhteensä vähintään 77 tunnin lepoaika.

Vuorokautinen lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestettävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Lepoaika voidaan lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 77 tunnin lepoaika.

Vahtihenkilöstölle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestettävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Vahtihenkilöstön lepoaikaa voidaan lyhentää 2 momentissa tarkoitella tavalla, jos työntekijälle annetaan jokaisen

seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika.
Jos työntekijän lepoaika häiriintyy työkutsujen vuoksi, hänelle on annettava riittävä korvaava lepoaika.
Alle 30 minuutin taukoa ei lueta 1–3 momentissa tarkoitettuun lepoaikaan.

9 b §

Nuoria työntekijöitä koskeva erityissäännös

Alle 18-vuotiaalle työntekijälle on annettava vähintään yhdeksän tunnin yhtäjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Nuorta työntekijää ei saa pitää työssä kello 24:n ja 05:n välisenä aikana, ellei kysymys ole nuoren koulutukseen liittyvän harjoitusohjelman suorittamisesta.

10 §

Poikkeukset ylityön teettämistä ja lepoaikoja koskeviin rajoituksiin

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetut harjoitukset on toteutettava tavalla, joka häiritsee mahdollisimman vähän työntekijän lepoaikoja ja joka ei aiheuta väsymystä.

11 §

Ylityön kirjaaminen

Ylityö on kirjattava erikseen jokaiselta kerralta, kun ylityötä on tehty. Aloitettu puolitunti lasketaan ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksi tunniksi.

11 §

Ylityön kirjaaminen

(kumotaan)

16 §

Säännösten ehdottomuus

Tämän lain 4–8 §:n säännöksistä voidaan poiketa työehtosopimuksessa. Lisäksi

1....1..5.

16 §

Työministeriön poikkeuslupa

Voimassa oleva laki

työehtosopimuksessa voidaan poiketa lain 12 ja 14 §:n säännöksistä niiden työntekijöiden osalta, joiden työ- ja vapaa-aikajaksot määräytyvät työehtosopimukseen perustuvan vuorottelujärjestelmän mukaan. Säännöllinen viikottainen työaika ei kuitenkaan saa keskimäärin ylittää 40 tuntia.

Työehtosopimuksessa voidaan lisäksi sopia, että tämän lain mukaan sallittavan ylityön enimmäismäärää saadaan päivätyöntekijän osalta pyhäpäivänä ja lauantaina, joka on meri-, lähtö- tai tulovuorokausi, kunkin vuorokauden osalta ylittää enintään 8 tunnilla. Tällaisen ylityön korvaamisesta voidaan niin ikään sopia työehtosopimuksessa tämän lain säännöksistä poiketen.

Milloin erityisiä syitä on, työministeriö voi, varattuaan merimiesasiain neuvottelukunnalle tilaisuuden lausunnon antamiseen, myöntää yksittäistapauksissa poikkeuksia tämän lain soveltamisesta.

Tämän pykälän nojalla tehdyt tai myönnetty poikkeukset eivät saa olla ristiriidassa Suomessa voimassa olevan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

19 §

Taloustyöntekijän työtuntijärjestelmä

Työnantajan on talousosaston esimiestä kuultuaan vahvistettava taloustyöntekijän säännöllistä työaika koskeva viikottainen työtuntijärjestelmä, joka on pidettävä nähtävänä sopivassa paikassa aluksella.

1....1..5.

Ehdotus

Työministeriö voi erityisestä syystä, varattuaan merimiesasiain neuvottelukunnalle tilaisuuden lausunnon antamiseen, myöntää yksittäistapauksessa poikkeuksen tämän lain soveltamisesta. Poikkeusta ei saa myöntää, jos se on ristiriidassa Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

19 §

Työajan tasoittumisjärjestelmä

Jos säännöllinen työaika on 20 b §:n nojalla sovittu keskimääräiseksi, työtä varten on ennakolta laadittava työajan tasoittumisjärjestelmä vähintään ajaksi, jonka kuluessa säännöllinen työaika tasoittuu säädettyyn keskimäärään.

Valmistellessaan tai aikoessaan muuttaa työajan tasoittumisjärjestelmää työnantajan on varattava työntekijöiden luottamusmiehelle, tai jos tällaista ei ole valittu, työsuojeluvaltuutetulle, tai jos tällaista ei ole valittu, työntekijöille tilaisuus esittää mielipiteensä. Luonnokseen perehtymiseen on varattava riittävä aika.

Työajan tasoittumisjärjestelmän muutoksesta on ilmoitettava työntekijöille hyvissä ajoin.

19 a §

Vahtivuoroluettelo

Työnantajan on huolehdittava, että aluksella laaditaan vahtia käyvälle henkilöstölle tyøjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan vahtivuoroluettelo, josta käyvät ilmi henkilön nimi ja toimi aluksella sekä vahdin alkamis- ja päättymisajat. Vahtivuoroluettelon mahdolliset muutokset on tehtävä viivyttämättä. Vahtivuoroluettelo on pidettävä nähtävänä aluksella näkyvällä paikalla.

20 §

Työaikapäiväkirja

Työnantajan on pidettävä aluksella työsuojelusta ja sen valvonnasta vastaavan ministeriön vahvistaman kaavan mukaista työaikapäiväkirjaa, johon merkinnät on tehtävä viimeistään työntekeä seuraavana päivänä.

Työaikapäiväkirja on vaadittaessa esitettävä työsuojeluviranomaiselle, työntekijän luottamusmiehelle sekä työntekijälle. Työntekijälle on lisäksi pyynnöstä annettava kirjallinen ote häntä koskevista merkinnöistä.

Työaikapäiväkirja on säilytettävä vähintään neljä vuotta sen päättämistä seuraavan kalenterivuoden päättymisestä ja, jos varsinaisesta ylityökorvauksesta tai vastikkeesta nostetaan kanne, kunnes riita on ratkaistu lainvoimaisella tuomiolla.

1....1..5.

19 a §

Työ- ja vahtivuoroluettelo

Jokaiselle työpaikalle on laadittava työvuoroluettelo, josta käyvät ilmi työntekijän säännöllisen työajan alkamisen ja päättymisen sekä 9 a §:ssä tarkoitettujen lepoaikojen ajankohdat. Työvuoroluettelo on laadittava aluksen työkielellä sekä englannin kielellä.

Vahtihenkilöstölle on laadittava vahtivuoroluettelo, josta käyvät ilmi henkilön nimi ja toimi aluksella sekä vahdin alkamis- ja päättymisajat.

Työ- ja vahtivuoroluettelo on laadittava tyøjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan. Mahdolliset muutokset on tehtävä viivyttämättä. Työ- ja vahtivuoroluettelo on pidettävä nähtävänä näkyvällä paikalla aluksella.

20 §

Työaikakirjanpito

Työnantajan on kirjattava tehdyt työtunnit ja niistä suoritettut korvaukset työntekijäkohtaisesti. Kirjanpitoon on merkittävä kaikki tehdyt työtunnit samoin kuin erikseen yli-, hätä- ja sunnuntaityötunnit sekä niistä suoritettut korotusosat. Tällöin aloitettu puolitunti lasketaan ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksi tunniksi. Työnantajan on säilytettävä työaikakirjanpito vähintään 15 §:ssä säädetyn kanneajan päättymiseen asti.

Työaikakirjanpito on vaadittaessa näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle sekä työntekijöiden luottamusmiehelle tai, jollei tällaista ole valittu, työsuojeluvaltuutetulle. Työntekijällä tai hänen valtuuttamallaan on oikeus saada kirjallinen selvitys työ- ja vahtivuoroluetteloiden ja työaikakirjanpidon työntekijää koskevista merkinnöistä.

Työsuojeluviranomaiselle on pyydettyessä

toimitettava jäljennös työaikakirjanpidosta, työajan tasoittumisjärjestelmästä ja 19 a §:ssä tarkoitettusta työvuoroluettelosta.

20 a §

Säännösten pakottavuus ja poikkeaminen työsopimuksella

Sopimus, jolla vähennetään työntekijälle tämän lain mukaan tulevia etuja, on mitätön, jollei tästä laista muuta johdu.

20 b §

Säännösten pakottavuus ja poikkeaminen valtakunnallisella työehtosopimuksella

Työnantajien yhdistyksillä ja työntekijöiden yhdistyksillä, joiden toimintapiiri käsittää koko maan, on sen lisäksi mitä tässä laissa säädetään oikeus sopia toisin siitä, mitä 3—9 §:ssä sekä 19 ja 19 a §:ssä säädetään. Lisäksi tällaisella työehtosopimuksella voidaan poiketa 12 ja 14 §:n säännöksistä niiden työntekijöiden osalta, joiden työ- ja vapaa-aikajaksot määräytyvät työehtosopimukseen perustuvan vuorottelujärjestelmän mukaan. Säännöllinen viikoittainen työaika ei kuitenkaan saa keskimäärin ylittää 40 tuntia enintään 52 viikon ajanjakson aikana.

Tällaisia työehtosopimuksen määräyksiä työnantaja saa soveltaa niidenkin työntekijöiden työsuhteissa, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja mutta joiden työsuhteissa muutoin noudatetaan työehtosopimuksen määräyksiä. Edellä tarkoitettuja määräyksiä saadaan noudattaa työehtosopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden työehtosopimuksen voimaantuloon saakka niissä työsuhteissa, joissa määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työehtosopimus olisi edelleen voimassa. Jos uutta työehtosopimusta ei tehdä kuuden kuukauden kuluessa edellisen lakkaamisesta, molemmilla sopijapuolilla on oikeus ilmoittaa, että työehtosopimuksen

edellä tarkoitettujen määräysten soveltaminen on lopetettava kahden viikon kuluttua ilmoituksesta, tai jos se säännöllisen työajan tasoittumisen vuoksi on tarpeen, tuolloin kuluvan tasoittumisjakson päättyessä. Mitä tässä pykälässä säädetään työnantajien yhdistyksestä, jonka toimintapiiri käsittää koko maan, sovelletaan vastaavasti valtion neuvotteluviranomaiseen tai muuhun valtion sopimusviranomaiseen, kuntaan, kuntayhtymään, kunnalliseen sopimusvaltuuskuntaan sekä Ahvenanmaan maakunnan maakuntahallitukseen ja Ahvenanmaan maakunnan kunnalliseen sopimusvaltuuskuntaan. Tämän pykälän nojalla ei saa sopia poikkeuksista, jotka ovat ristiriidassa Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

21 §

Nähtävänäpito

Työnantajan on pidettävä sopivassa paikassa aluksella työntekijöiden nähtävänä tämä laki ja sen nojalla annetut täytäntöönpanomääräykset sekä asianomaisen viranomaisen päätös niistä myönnettyistä poikkeuksista.

21 §

Nähtävänäpito

Työnantajan on pidettävä sopivassa paikassa aluksella työntekijöiden nähtävänä tämä laki ja sen nojalla annetut täytäntöönpanomääräykset sekä asianomaisen viranomaisen päätös niistä myönnettyistä poikkeuksista. *Työnantajan on pidettävä nähtävillä myös 20 b §:n nojalla sovitut työehtosopimusmääräykset.*

22 §

Valvonta

Tämän lain noudattamista valvovat työsuojeluviranomaiset.

22 §

Valvonta

Työsuojeluviranomaiset valvovat tämän lain sekä 20 b §:n nojalla säännöllisestä työajasta tehtyjen sopimusten noudattamista.

24 §

24 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Työaika-suojelurikos

Rangaistus 20 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta merityöaika-rikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Työaika-suojelurikos

Rangaistus 20 §:n 1 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta merityöaika-rikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaisen kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain (39/1889) 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2001.

2.

Laki**työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa 26 päivänä maaliskuuta 1982 annetun lain (248/1982) 21 ja 23 §, sellaisena kuin niistä on 23 § laeissa 436/1984 ja 409/1996, *muutetaan* 3 §:n 1 momentin 1 kohta sekä 10, 12, 12 a, 19, 22 ja 27 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentin 1 kohta sekä 10 ja 12 a § laissa 943/1997, 22 § laeissa 409/1996 ja mainitussa laissa 943/1997 ja 27 § laeissa 682/1995 ja mainitussa laissa 943/1997, sekä

lisätään lakiin uusi 12 b, 12 c ja 19 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta työhön:

1) jota tekee aluksen päällikkö, jos aluksessa hänen lisäksi on työssä vähintään neljä henkilöä, joista yhdellä on perämiehen pätevyys, paitsi mitä 10, 12 a ja 21 §:ssä säädetään;

1) jota tekee aluksen päällikkö, jos aluksessa hänen lisäksi on työssä vähintään neljä henkilöä, joista yhdellä on perämiehen pätevyys, paitsi mitä 10 §:ssä, 12 §:n 3 momentissa ja 12 b §:ssä säädetään;

10 §

10 §

1....1..5.

Poikkeukset ylityörajoituksista

Edellä 8 ja 9 §:ssä ja jäljempänä 12 a §:ssä säädettyjä rajoituksia ei sovelleta säännöllisen työajan ylittävään työhön:

- 1) jota on ehdottomasti suoritettava ihmishenkeä, alusta tai tavaraa uhkaavan vaaran vuoksi;
- 2) joka on tarpeen merilaissa (674/1994) säädetyn avun antamiseksi;
- 3) jota on tehtävä satama- tai vastaavan viranomaisen määräämän toimenpiteen suorittamiseksi; *tai*
- 4) joka aiheutuu työntekijäin ennalta arvaamattomasta vähentymisestä, jos aluksen miehistöä ei voida heti täydentää kohtuullisin toimenpitein.

12 §

Vuorokautinen lepoaika ja viikkolepo

Työntekijälle on annettava riittävä, vähintään kahdeksan tunnin pituinen yhdenjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Kahdeksantoista vuotta täyttäneelle työntekijälle annettavaa lepoaikaa voidaan kuitenkin lyhentää enintään kahdella tunnilla, jos hänen työnsä on järjestetty vuoroihin 5 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännöllistä ylityön teettämistä on vältettävä.

Jos työntekijän työ- ja vapaa-aikojen määräytymisessä ei noudateta vuorottelujärjestelmää, on työntekijälle annettava kerran viikossa vähintään 30 tuntia kestävä yhdenjaksoinen viikkolepo.

1....1..5.

Poikkeukset ylityörajoituksista

Edellä 8 ja 9 §:ssä ja jäljempänä 12 §:ssä säädettyjä rajoituksia ei sovelleta säännöllisen työajan ylittävään työhön:

- 1) *joka* on ehdottomasti suoritettava ihmishenkeä, alusta tai tavaraa uhkaavan vaaran *torjumiseksi*;
- 2) joka on tarpeen merilaissa (674/1994) säädetyn avun antamiseksi;
- 3) joka on tehtävä satama- tai vastaavan viranomaisen määräämän toimenpiteen suorittamiseksi;
- 4) joka aiheutuu *työntekijöiden* ennalta arvaamattomasta vähentymisestä, jos aluksen miehistöä ei voida heti täydentää kohtuullisin toimenpitein; *tai*
- 5) *joka on tarpeen osallistumiseksi pelastus- tai palonsammutus- taikka muilla turvallisuusvälineillä pidettäviin harjoituksiin, joita toimeenpannaan sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään.*

Edellä 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetut harjoitukset on toteutettava tavalla, joka häiritsee mahdollisimman vähän työntekijän lepoaikoja ja joka ei aiheuta väsymystä.

12 §

Vuorokautinen lepoaika

Työntekijälle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika (v u o r o k a u s i l e p o) ja jokaisen seitsemän päivän jakson aikana yhteensä vähintään 77 tunnin lepoaika.

Vuorokautinen lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestettävä yhtäjaksoisesti vähintään kuusi tuntia. Lepoaika voidaan lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 77 tunnin lepoaika.

Vahtihenkilöstölle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Vahtihenkilöstön lepoaikaa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 a §

Vahtihenkilöstön vähimmäislepoaika

Sen estämättä, mitä 12 §:n 1 momentissa säädetään, vahtia käyvälle henkilölle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Lepoaika voidaan jakaa enintään kahteen jaksoon siten, että toisen jaksoista on kestettävä yhtäjaksoisesti vähintään 6 tuntia.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lepoaika voidaan lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan 6 tuntiin, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän vuorokauden ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika.

Sellaisessa aluksessa, jossa sovelletaan kansainvälistä merenkulkijoiden koulutusta, pätevyyskirjoja ja vahdinpitoa koskevaa vuoden 1978 yleissopimusta (SopS 22/1984), työnantajan on huolehdittava siitä, että vahtia käyvälle henkilöstölle laaditaan työjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan vahtivuoroluettelo, josta käyvät ilmi henkilön nimi ja toimi aluksella sekä vahdin alkamis- ja päättymisajat. Vahtivuoroluettelon mahdolliset muutokset on tehtävä viivyttämättä. Vahtivuoroluettelo on pidettävä nähtävänä aluksella näkyvällä paikalla.

1....1..5.

12 a §

Viikkolepo

Jos työntekijän työ- ja vapaa-aikojen määräytymisessä ei noudateta vuorottelujärjestelmää, työntekijälle on annettava kerran viikossa vähintään 30 tuntia kestävä yhdenjaksoinen viikkolepo.

voidaan lyhentää 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, jos työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 70 tunnin lepoaika.

Jos työntekijän lepoaika häiriintyy työkutsujen vuoksi, hänelle on annettava riittävä korvaava lepoaika.

Alle 30 minuutin taukoa ei lueta 1–3 momentissa tarkoitettuun lepoaikaan.

12 b §

Nuoria työntekijöitä koskeva erityissäännös

Alle 18-vuotiaalle työntekijälle on annettava vähintään yhdeksän tunnin

yhtäjaksoinen vuorokautinen lepoaika. Nuorta työntekijää ei saa pitää työssä kello 24:n ja 05:n välisenä aikana, ellei kysymys ole nuoren koulutukseen liittyvän harjoitusohjelman suorittamisesta.

12 c §

Päällikön vapaa-aikajaksot

Edellä 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla päälliköllä on työssäolon ajalta oikeus keskimäärin vähintään yhdeksään palkalliseen vapaapäivään kuukaudessa. Vapaapäiviä annettaessa on mahdollisuuksien mukaan noudatettava soveltuvin osin, mitä 18 §:ssä säädetään vuorottelujärjestelmästä. Jollei vuorottelujärjestelmän tavoin toistuvia vapaa-aikajaksoja voida järjestää tai jos edellä tarkoitettuja vapaapäiviä muutoin jää antamatta, on nämä annettava viimeistään kuukauden kuluessa purjehduskauden päättymisestä.

19 §

Työtuntijärjestelmä

Jollei aluksessa noudatettavasta vuorottelujärjestelmästä ole sovittu 18 §:ssä säädetyllä tavalla, on työnantajan neuvoteltuaan työntekijään tai heidän edustajansa kanssa, laadittava neljäksi viikoksi kerrallaan työtuntijärjestelmä, josta käyvät ilmi työajan alkamis- ja päättymisajankohdat sekä lepo- ja vapaaajat. Työtuntijärjestelmä on laadittava viimeistään viikkoa ennen sen alkamishetkeä.

19 §

Työ- ja vahtivuoroluettelo

Jokaiselle työpaikalle on laadittava työvuoroluettelo, josta käyvät ilmi työntekijän säännöllisen työajan alkamisen ja päättymisen sekä 12, 12 a ja 12 b §:ssä tarkoitettujen lepoaikojen ajankohdat. Työvuoroluettelo on laadittava aluksen työkielellä. Vahtihenkilöstölle on laadittava vahtivuoroluettelo, josta käyvät ilmi henkilön nimi ja toimi aluksella sekä vahdin alkamis- ja päättymisajat. Työ- ja vahtivuoroluettelo on laadittava työjaksoksi tai vähintään kahdeksi viikoksi kerrallaan. Mahdolliset muutokset on tehtävä viivyttämättä. Työ- ja vahtivuoroluettelo on pidettävä nähtävänä sopivassa paikassa aluksella.

19 a §

Työaikakirjanpito

Työnantajan on kirjattava tehdyt työtunnit ja niistä suoritettut korvaukset työntekijäkohtaisesti. Kirjanpitoon on merkittävä kaikki tehdyt työtunnit samoin kuin erikseen yli-, hätä- ja sunnuntaityötunnit sekä niistä suoritettut korotusosat. Tällöin aloitettu puolitunti lasketaan ylityötä korvattaessa täydeksi puoleksi tunniksi. Työnantajan on säilytettävä työaikakirjanpito vähintään 25 §:ssä säädetyn kanneajan päättymiseen asti.

Työaikakirjanpito on vaadittaessa näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle sekä työntekijöiden luottamusmiehelle tai, jollei tällaista ole valittu, työsuojeluvaltuutetulle. Työntekijällä tai hänen valtuuttamallaan on oikeus saada kirjallinen selvitys työ- ja vahtivuoroluetteloiden ja työaikakirjanpidon työntekijää koskevista merkinnöistä.

Työsuojeluviranomaiselle on pyydettyessä toimitettava jäljennös työaikakirjanpidosta sekä 19 §:ssä tarkoitettusta työvuoroluettelosta.

21 §

Päällikön vapaa-aikajaksot

Edellä 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla päälliköllä on työssäolon ajalta oikeus keskimäärin vähintään 9 palkalliseen vapaapäivään kuukaudessa. Vapaapäiviä annettaessa on, mikäli mahdollista, noudatettava soveltuvin osin, mitä edellä on säädetty vuorottelujärjestelmästä.

Jollei vuorottelujärjestelmän tavoin toistuvia vapaa-aikajaksoja voida järjestää tai jos edellä tarkoitettuja vapaapäiviä muutoin jää antamatta, on nämä annettava viimeistään kuukauden kuluessa purjehduskauden päättymisestä.

21 §

Päällikön vapaa-aikajaksot

(kumotaan)

22 §

1....1..5.

Säännösten pakottavuus

Sopimus, jolla vähennetään työntekijälle tämän lain mukaan kuuluvia etuja, on mitätön.

Työ- tai virkaehtosopimuksella on kuitenkin oikeus sopia toisin siitä, mitä 5—7 §:ssä, 8 §:n 2 momentissa sekä 11, 12, 13, 14, 16 ja 17 §:ssä säädetään. Tällaisia työ- tai virkaehtosopimuksen määräyksiä saa *sopimukseen sidottu* työnantaja soveltaa niihinkin työntekijöihin ja virkamiehiin, jotka eivät ole työ- tai virkaehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työ- tai virkasuhteissa muutoin noudatetaan asianomaisen sopimuksen määräyksiä.

Työ- tai virkaehtosopimuksella on kuitenkin oikeus sopia toisin siitä, mitä 5—7 §:ssä, 8 §:n 2 momentissa sekä 11, 13, 14 ja 16—19 §:ssä säädetään. Tällaisia työ- tai virkaehtosopimuksen määräyksiä työnantaja saa soveltaa niihinkin työntekijöihin ja virkamiehiin, jotka eivät ole työ- tai virkaehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työ- tai virkasuhteissa muutoin noudatetaan asianomaisen sopimuksen määräyksiä.

Työ- tai virkaehtosopimuksen 2 momentissa tarkoitettuja määräyksiä saadaan noudattaa sopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden sopimuksen voimaantuloon asti niissä työ- tai virkasuhteissa, joissa määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työ- tai virkaehtosopimus olisi edelleen voimassa.

Tämän pykälän nojalla ei saa sopia poikkeuksista, jotka ovat ristiriidassa Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

23 §

Työaikaluettelot

Työnantajan on pidettävä luetteloa säännöllisen työajan työtunneista, laissa ja työnantajaa sitovassa työ- tai virkaehtosopimuksessa tarkoitetuista yli- ja pyhätyötunneista sekä niistä suoritetuista korvauksista. Luettelo on pyydettyessä näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle ja työntekijöiden edustajalle sekä pyynnöstä annettava työntekijälle tai hänen valtuutetulle kirjallisesti tiedot työntekijää koskevista merkinnöistä.

Työnantajan on säilytettävä edellä 1 momentissa tarkoitettu luettelo vähintään neljä vuotta sen päättämistä seuraavan kalenterivuoden päättymisestä ja, jos 25 §:ssä tarkoitetuista korvauksista nostetaan kanne, kunnes riita on ratkaistu lainvoimaisella tuomiolla.

1....1..5.

23 §

Työaikaluettelot

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

27 §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 4—12 a tai 18—20 §:n säännöksiä, on tuomittava *kotimaanliikenteen alusten työaikasäännösten rikkomisesta* sakkoon. Vastuu työnantajan tai tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain (39/1889) 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 23 §:ssä tarkoitettua työaikaluettoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta 1 momentissa tarkoitettua rikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

27 §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 4—12, 12 a, 12 b, 18 tai 19 §:n säännöksiä, on tuomittava *kotimaanliikenteen alusten työaikasäännösten rikkomisesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain (39/1889) 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 19 a §:ssä tarkoitettua *työaikakirjanpitoa* koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta 1 momentissa tarkoitettua *teosta*, joka on tehty *työsuojeluviranomaisen* kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2001.

3.

Laki**merimiesten vuosilomalain 24 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetun merimiesten vuosilomalain (433/1984) 24 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

Poikkeukset lain säännöksistä

Työnantajain ja työntekijäin yhdistyksillä, joiden toimintapiiri käsittää koko maan, on oikeus työehtosopimuksella sopia vuosiloman antamisesta ja jakamisesta sekä

1....1..5.

24 §

Poikkeukset lain säännöksistä

Työnantajien yhdistyksillä ja työntekijöiden yhdistyksillä, joiden toimintapiiri käsittää koko maan, on oikeus työehtosopimuksella sopia vuosiloman *kertymisestä*, antamisesta

vuosilomapalkan ja lomakorvauksen laskemisesta ja maksamisesta toisinkin kuin edellä tässä laissa on säädetty.

Työehtosopimuksen 1 momentissa tarkoitettuja määräyksiä saa *sopimukseen sidottu* työnantaja soveltaa niihinkin työntekijöihin, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työsuhteissa muutoin noudatetaan sanottujen sopimusten määräyksiä. Työehtosopimuksen sanotunlaisia määräyksiä saadaan noudattaa sopimuksen lakkaamisen jälkeen sopimuksen voimaantuloon asti niissä työsuhteissa, joissa määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työehtosopimus olisi edelleen voimassa.

Mitä 1 ja 2 momentissa on säädetty, sovelletaan vastaavasti valtion viranomaisen taikka kunnallisen sopimusvaltuuskunnan tahi sen antamaan valtuutukseen perustuen kunnan tai kuntainliiton taikka evankelis-luterilaisen kirkon sopimusvaltuuskunnan tai sen antamaan valtuutukseen perustuen sanotun kirkon, seurakunnan, seurakuntaliiton tai muun seurakuntain yhtymän ja asianomaisen yhdistyksen välillä tehtyyn työehtosopimukseen sekä yksityisten valtionapulaitosten sopimusvaltuuskunnan tai sen antamaan valtuutukseen perustuen yksityisen valtionapua saavan yhteisön tai laitoksen ja asianomaisen yhdistyksen välillä tehtyyn toimiehtosopimukseen.

ja jakamisesta sekä vuosilomapalkan ja lomakorvauksen laskemisesta ja maksamisesta *sekä luontoiseduista vuosiloman aikana toisin* kuin edellä tässä laissa säädetään.

Työehtosopimuksen 1 momentissa tarkoitettuja määräyksiä saa työnantaja soveltaa niihinkin työntekijöihin, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työsuhteissa muutoin noudatetaan *sen* määräyksiä. Työehtosopimuksen *mainittuja* määräyksiä saadaan noudattaa sopimuksen lakkaamisen jälkeen sopimuksen voimaantuloon asti niissä työsuhteissa, joissa määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työehtosopimus olisi edelleen voimassa.

Mitä tässä pykälässä säädetään *työntajien yhdistyksestä, jonka toimintapiiri käsittää koko maan, sovelletaan vastaavasti valtion neuvotteluviranomaiseen tai muuhun valtion sopimusviranomaiseen, kuntaan, kuntayhtymään, kunnalliseen sopimusvaltuuskuntaan sekä Ahvenanmaan maakunnan maakuntahallitukseen ja Ahvenanmaan maakunnan kunnalliseen sopimusvaltuuskuntaan.*

Tämän pykälän nojalla ei saa sopia poikkeuksia, jotka ovat ristiriidassa Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2001.

4.

Laki

merimieslain 25 §:n muuttamisesta

1....1..5.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 7 päivänä kesäkuuta 1978 annetun merimieslain (423/1978) 25 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 §

Sairausajan palkka

Työntekijän oikeutta sairausajan palkkaan voidaan rajoittaa työnantajien ja työntekijöiden valtakunnallisten yhdistysten välisellä työehtosopimuksella. Edellä tarkoitettuja työehtosopimusmääräyksiä työnantaja saa soveltaa niidenkin työntekijöiden työsuhteissa, jotka eivät ole työehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työsuhteissa muutoin noudatetaan työehtosopimuksen määräyksiä. Jos työehtosopimuksessa on niin sovittu, työehtosopimuksen mainittua määräystä saadaan noudattaa työehtosopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden työehtosopimuksen voimaantuloon asti niissä työsuhteissa, joissa määräystä saataisiin soveltaa, jos työehtosopimus olisi edelleen voimassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2001.
